

Mossèn Gabriel Vaquer en el context de les lletres mallorquines de la tardor medieval

MARIA BARCELÓ CRESPI
GABRIEL ENSENYAT PUJOL

La figura de mossèn Gabriel Vaquer, prevere i autèntic impulsor del col·legi de Lluc, ha romàs gairebé ignorada, malgrat que es tracta d'un personatge de relleu dins la Mallorca de final del segle XV i del primer terç de la setzena centúria. De fet, ni tan sols disposa d'una entrada a la *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Aquesta circumstància, però, no és deguda a cap oblit de ningú sinó, simplement, a la manca de notícies seves de caràcter biogràfic fins avui. I, pel que ara ens interessa de manera especial, al seu poc conegut paper dins el context cultural del moment.

Val a dir, això no obstant, que el personatge no ens era desconegut del tot, ja que al llarg del temps diverses publicacions se n'havien ocupat. Deixant de banda treballs més generals sobre el santuari de Lluc, en els quals el seu nom, òbviament, hi ocupa un lloc destacat,¹ en les planes d'aquest mateix Bolletí es donaren a conèixer -i d'això ja fa més de cent anys- tant les belles ordinacions que redactà el 1531 per regular la vida monasticocol·legial de Lluc² com l'aplec epistolar de què fou autor i, sobretot, receptor, el qual abasta un període força dilatat de sa vida.³ Més tard, també s'hi referiren de manera concreta en sengles treballs A. Santamaría⁴ i R. Juan,⁵ el primer respecte del seu paper durant la germania i el segon relatiu als esclaus que posseïa.

¹ Especialment José OBRADOR SOCIAS: *Santa María de Lluch. Historia de su Colegiata*, Palma, 1952. Tracta sobre el prior Vaquer al capítol XI, 86-95.

² Pedro A. SANCHO: "Ordenaciones del Colegio de Lluch (1531)", *BSAL*, II, Palma, 1888, 121-124 i 145-148.

³ Gabriel LLABRÉS: "Correspondència de mossèn Gabriel Vaquer", *BSAL*, XIII, Palma, 1911, 76-78, 104-105, 139-141, 153-155 i 166-168; XVI, Palma, 1917, 25-27, 86-87 i 174-175; XX, Palma, 1925, 99-101 i 164-168.

⁴ Álvaro SANTAMARÍA: "El prior Vaquer y la Germania de Mallorca", *Lluch*, Palma, octubre-desembre 1959, 286-288, 319-320, 345-348; i "La época de Fernando el Católico y la Germania", *Història de Mallorca*, coord. per J. Mascaró Pasarius, III, Palma, 1970, 351-358.

⁵ Rafael JUAN: *Los esclavos del prior de Lluc, mn. Gabriel Vaquer*, Palma, 1974.

Per això, en aquesta nova aportació intentarem donar a conèixer tot un seguit de referències fruit de l'escorcoll dels arxius illencs i, ensems amb els treballs suara esmentats (i d'altres que s'hi refereixen de manera més puntual), oferir una primera aproximació a la figura de Gabriel Vaquer, amb especial esment al seu tarannà cultural. De fet, a través de les notícies, sovint encara incompletes i fragmentàries, que en tenim, cal situar-lo entre la nòmina d'illencs lletraferits de l'època. Un període realment sucós i interessant en relació als nous aires culturals que bufaven arreu i també al regne mallorquí i en el qual un seguit de personatges contribuïren a donar-li forma.⁶

Gabriel Vaquer, sens dubte, n'és un, encara que, com en molts altres casos, no ens deixà una obra escrita pròpiament dita. Però sí alguns textos específics i tot un seguit de notícies i relacions d'amistat i coneixença personal que ens permeten situar-lo dins aquella elit culturalitzada que amb tanta dignitat representa la Mallorca de l'últim tram de l'Edat Mitjana. I, sobretot, gràcies a ell disposam d'un magnífic aplec de 150 cartes que freturen d'un estudi a fons amb l'edició corresponent que ens permeti conèixer quelcom més de la llengua, la literatura i la cultura illenques del trànsit a la modernitat. En aquest article deixarem de banda, però, l'anàlisi detallada d'aquesta literatura epistolar: és matèria per a un treball monogràfic de molt major abast, de les característiques d'una tesi doctoral de la mà d'algú que en el futur s'anirà a atansar-s'hi. Simplement amb aquesta aproximació, a més d'aportar noves dades sobre el personatge, volem aprofitar l'avinentesa per cridar l'atenció sobre una feina (i no de les menors, per cert) encara per fer.

La figura de Gabriel Vaquer està lligada al santuari marià de Lluç. La importància d'aquest indret com a lloc de pelegrinatge ja des del segle XIII és prou coneguda, i anà "in crescendo" al llarg de les dues centúries següents. Això no obstant, al segle XV el seu funcionament presentava nombroses deficiències. Hom intentà solucionar el problema, com sabem, a través de la fundació el 1456 d'un col·legi de preveres seculars, impulsat pel cavaller Tomàs Tomàs i mossèn Bernat Duran. El primer adquirí l'alqueria de Lluç per tal de dotar la nova fundació mentre el segon s'hi posava al capdavant. Alhora la capella de Lluç es convertia en el centre de la parròquia, substituint en aquest sentit la de Sant Pere d'Escorca, originada en la immediata postconquesta. Però tot i que la butlla papal de Calixt III havia establert una comunitat de quatre o cinc "canonges" (esmentats així al text fundacional), amb el corresponent prior, hom no n'aconseguí l'estabilitat desitjada. Ans al contrari, sovintejaren els problemes interns,⁷ els quals per força fins i tot havien de

⁶ La qüestió fou objecte del nostre llibre *Els nous horitzons culturals a Mallorca al final de l'Edat Mitjana*, Palma, 2000, així com d'un seguit de treballs recents sobre aspectes i personatges concrets, que ara obviam per tal de no allargar excessivament aquest espai.

⁷ Per exemple el 1478 el prevere Antoni Sàgrera, canonge secular de Lluç, exposava que *contra orde del dit apostòlich rescrit [la butlla fundacional de 1456] se diu fon fet en dies passats prior en la dita casa aquell sens titol ydoneo e dret per força d'armes se pres e occupa la possessió de dita casa e los fruyts de aquella, convertint aquells en propis usos...* Per això, les autoritats del regne, atenent la mala administració e destrucció que s'dehia donava lo dit prior en la dita casa e col·legi acabaren ordenant el segrest dels béns i la seva administració per part d'alguna notable persona fins que es resolgués el conflicte. José MIR: "Secuestro de los bienes y alhajas de la iglesia de Lluç e inventario de los mismos", *BSAL*, III, Palma, 1890, 198-200, 214-216 i 226-228.

repercutir en el manteniment de l'edifici, que per aquelles mateixes saons amenaçava ruïna.⁸

Malgrat que uns anys més tard, el 1491, Baltasar Tomàs, fill del fundador, deixà els béns al col·legi, aquest seguia capficat en la seva crisi. De fet, la mateixa deixa testamentària fou un nou focus de conflicte, ja que, com veurem més endavant, obligà Gabriel Vaquer a pledejar perquè fos efectiva. Mossèn Pere Aixartell, l'últim prior abans de mossèn Gabriel Vaquer, intentà posar una mica d'ordre i inicià la restauració de la col·legiata, abans de renunciar al seu càrrec a causa de les xacres de la vellesa a favor de mossèn Vaquer, el 1516.

Gabriel Vaquer, en aquell moment, era ja un eclesiàstic de notori prestigi a l'Illa. Cal suposar que va néixer passada la meitat del segle XV, ja que les dades d'arxiu de què disposem són a partir de l'última dècada d'aquesta centúria.⁹ Hom l'ha considerat d'origen felanitxer, fill de Llorenç Vaquer casat en segones núpcies amb Catalina Vicens de Santanyí. I, de fet, el cognom Vaquer és corrent en aquest indret. Això no obstant, en una acta notarial en la qual participa el seu germà Jaume aquest apareix com a veí o originari del poble de Porreres,¹⁰ lloc on també sovinteja el cognom. De fet, els pares tenien nombroses propietats repartides a tot l'entorn, inclòs Manacor.¹¹ Es tractava, doncs, d'una persona originària d'una família acomodada i benestant de la ruralia.

Coneixem alguns altres familiars seus: el cirurgià Pere Vaquer, de qui fou marmessor testamentari el 1524;¹² un fill d'aquest anomenat Gabriel Vaquer, clergue beneficiat a

⁸ Un any més tard del problema esmentat a la nota anterior, el 1479, els jurats, *considerants e attenents que la usglésia e casas de la Verge Maria de Lluc stan en gran ruïna e apuntelades e no és algú qui tingue càrrec de la fàbrica de aquellas nomenaven obrés de la fàbrica* els honorables Pere Espanyol, ciutadà, i Gabriel Roure, mercader. P. A. SANCHE: "Elecció d'obrers de la Verge Maria de Lluc", *BSAL*, XXI, Palma, 1927, 178.

⁹ La primera que en tenim és de dia 30 de maig de 1491, data en què nomenà un procurador. L'acta notarial ens ha arribat a través dels protocols de dos notaris, Miquel Llitrà (ARM, Prot. T-475, 26) i Nicolau Tomàs (ARM, Prot. T-444, 53v). Aquesta circumstància –el mateix document, amb idèntic contingut i data, expedit davant dos notaris diferents– es repeteix sovint pel que fa als documents emanats de Gabriel Vaquer.

¹⁰ ARM, Prot. T-481, 41.

¹¹ José OBRADOR SOCÍAS: *Santa María de Lluch. Historia de su Colegiata*, Palma, 1952.

¹² El parentiu entre tots dos sembla clar, a tenor del contingut del testament, encara que no s'esmenta enlloc. En aquest testament Pere Vaquer deixava 8 sous *ecclesie beate Maria de Lucho inter montes* i unes altres 3 lliures *pro reparacione itineris dicte ecclesie*. Així mateix instituïa hereu el seu fill Gabriel Vaquer però en cas de morir *in pupillae etati* o no poder-se fer càrrec de l'herència pels motius que fossin *substitutio illi et michi heredem instituo preffatum reverendum Gabrielem Vaquer, priorem beate Marie de Lucho*. També hi figuren sengles deixes per a un altre Gabriel Vaquer, tintorer, *consobrino*, de 25 lliures, a Pere Vaquer, nebot, de 50 lliures i al clergue Miquel Viguat, de 100 sous. A més, mossèn Gabriel Vaquer havia d'administrar l'herència mentre el fill fos menor d'edat (ARM, Prot. B-143, 71-72v). Més tard, el 1525) el mateix Gabriel Vaquer nomenà tutora del jove la seva mare Joana (ARM, Prot. B-120, 9v-10). Joana, després, es documenta en altres afers (ARM, Prot. B-125, 120v). El fill fou el futur clegue de qui parlem a la nota següent.

D'altra banda el Gabriel Vaquer, tintorer, suara esmentat el 1511 actua de testimoni del testament de Magdalena, esposa de Ramon Gual, fill de Gabriel Gual, ciutadà (ARM, Prot. P-453, 281-282). Com

l'església de Santa Eulàlia;¹³ el clergue Miquel Viguet, nebot seu;¹⁴ dos clergues més de qui també era oncle, un dels quals així mateix nomia Pere Vaquer, rector d'Algaida; i l'altre, Gabriel Vaquer, àlies Vicens (cosa que ens indueix a pensar que n'era nebot per part de sa mare).¹⁵ G. Llabrés, atenent les dades conegudes de la seva vida, el definí com "un homo de son temps, formal, prudent, econòmic, caparrut y pledejador com altre ni hagués",¹⁶ mots que pensam que li escauen.

La seva activitat eclesiàstica girà entorn de la Seu, de la qual fou prevere beneficiat i domer,¹⁷ i es troba molt relacionada amb els assumptes econòmics de l'Església, a tenor de les nombroses referències documentals en aquest sentit. De fet, la primera notícia documentada d'ell, el 1491, el situa com a procurador i ecònom dels aniversaris de la parròquia de Santa Eulàlia, tasca que en aquella ocasió delegava en una altra persona.¹⁸ El 1511 continuava exercint la tasca, aleshores juntament amb el doctor en lleis Nicolau Muntanyans, i en feia arrendament a favor de Tomàs Branca.¹⁹

El 1499 apareix com a creditor del notari Gabriel Abellar, el qual es trobava a la presó del bisbe (*in carcere episcopali... detenti*), n'ignoram els motius. Abellar era una persona força coneguda dins el món cultural de l'època, membre d'una prestigiosa nissaga de notaris.²⁰ La seva esposa Magdalena i el notari Joan Sala es comprometien a fer entrega de la part del deute contret pel marit amb els preveres Jaume Gil (40 lliures) i Gabriel Vaquer (20 lliures) que restava pendent de cobrament. A tenor del text, sembla que ambdós

veurem, mossèn Vaquer tengué relació amb aquesta família, per la qual cosa tot fa pensar amb un parentiu entre tots dos Gabriel Vaquer.

¹³ Aquest altre Gabriel Vaquer apareix documentat en diversos afers (ARM, Prot. B-116, 62-64) i va fer testament el 26 de desembre de 1532 davant el notari Alexandre Brondo. Els marmessors n'eren sa mare Joana, que ja ho havia estat del testament de son pare, i un altre prevere parent seu, Joan Ribot (ARM, Prot. B-152, 203). Cinc anys després tornava a testar, ara amb els preveres Ramon Artes i Pere Joan Fortuny com a marmessors i volia ésser enterrat al túmul construït pels seus pares a l'església de Santa Eulàlia, davant la capella de sant Bernat, *in qua parentes mei fuerunt sepulti*. Deixava tots els béns a l'esmentada església (ARM, Prot. B-152, 162-163).

¹⁴ En un document de 1525, Miquel Vaquer és anomenat *scriptorem, nepotem meum sive nebot* per part de Gabriel Vaquer (ARM, Prot. B-120, 23). També es va relacionar amb els altres familiars que esmentam. Per exemple, fou marmessor del testament del cirurgià Pere Vaquer, suara citat.

¹⁵ Amb aquests dos nebots mantengué una relació estreta, com veurem més endavant.

¹⁶ Gabriel LLABRÉS: "Correspondència de mossèn Gabriel Vaquer", *BSAL*, XIII, Palma, 1911, 76.

¹⁷ El càrrec de domer, altrament anomenat "hebdomadere" (*hebdomadarius*, en llatí), l'ocupava un clergue beneficiat que exercia una determinada funció eclesiàstica durant un cert temps, per setmanes. Ignoram a partir de quin moment Vaquer començà a exercir-lo. El 1499, quan actuà de testimoni en una reunió del Capítol de la Seu, encara no se l'esmenta així (ACM, Acta Capitular 1625, 34v). Més tard els documents a vegades especifiquen la seva condició de domer de les ànimes de la Seu: *domerius alme Sedis Maioricarum*.

¹⁸ El document notarial, el primer que li'n coneixem, com hem comentat a la nota 9, encara que fou emès per duplicat no esmenta el nom del substitut provisional.

¹⁹ ARM, Prot. T-460, 40-41v. Altres referències a l'entremig sobre el desenvolupament d'aquesta funció són de 1499 i 1501 (ACM, Acta 1625, 44, 72v i 75).

²⁰ Vegeu Maria BARCELÓ CRESPI; Gabriel ENSENYAT PUJOL: *Els nous horitzons culturals a Mallorca al final de l'Edat Mitjana*, Palma, 2000, 120-121.

eclesiàstics -que tornarem a veure relacionats- havien fet fiança d'Abellar davant els clavaris.²¹

L'11 de juny de 1504 figura també exercint una altra funció dins l'aparell organitzatiu catedralici, la de custos.²² El setembre següent, el Capítol de la Seu el facultà perquè pogués esmerçar les despeses que calien en un cert afer relacionat amb els preposits de l'Església mallorquina.²³ El 27 d'abril de 1509 ja no tenia cura de l'administració del càrrec, que era a compte de Gil Garriga.²⁴

A banda dels emoluments derivats de la seva tasca eclesiàstica -sobretot del benefici de la Seu-, també mantenia drets de caràcter censal, tan freqüents en aquell temps. El 1511, juntament amb altres persones, participava d'un censal sobre la finca de Binibassí, al terme aleshores de Sòller (i avui de Fornalutx), el qual es consignava sobre una determinada quantitat d'oli.²⁵ El març de 1518 va transferir a Joanot de Moyà, ciutadà, 5 lliures censals pel preu de 62 lliures i 10 sous.²⁶ I ja al final de sa vida, el 18 de novembre de 1530, el seu apoderat establí una finca rústica a favor de la tutora i mare de Bernat Vaquer.²⁷ De tota manera, a l'inventari dels seus béns la relació de censals que rebia és molt més extensa, com veurem. I tot això sense obviar que al llarg de sa vida rebé herències de valor, com la finca de Son Vaquer i els béns de la seva tia Catalina Vaquer,²⁸ i, ja al final dels seus dies, figura com a hereu de Miquel Figuerola, d'Inca.²⁹

Així mateix va participar en d'altres activitats de caràcter mundanal. El setembre de 1506, amb consentiment del seu germà Jaume Vaquer, col·locà durant tres anys el fill d'aquest, Macià, amb el sabater Pere Torner, per aprendre l'ofici, amb les condicions habituals d'aquest tipus de contractes d'aprenentatge.³⁰ De manera sovintejada actuà de procurador, marmessor o de testimoni notarial. Ho fou en nombroses ocasions de les persones amb qui més es relacionà, i que veurem tot seguit, però també de manera més

²¹ La quantitat a pagar, que era de 10 lliures per al primer i 4 per al segon, es faria dins el termini de sis mesos després que Gabriel Abellar sortís de la presó: *quas vobis exolvere promitus intra sex menses computandos a die qua per reverendissimum dominum episcopum liberatus fuerit dictus Gabriel a carcere sue reverendissime dominationis in antea computandos omni dilatione cessante*. ARM, Prot. T-450, 7.

²² ACM, Acta 1626, 42. El custos era el sacerdot encarregat de la custòdia i el bon ordre d'una sagristia. Referències més o menys escadusseres sobre la seva comesa figuren el 1505 (ACM, Acta 1.626, 81v) i el 1507 (ACM, Acta 1.626, 122).

²³ Els canonges assistents *concorditer attribuerunt potestatem discreto Gabrieli Vaquer, presbitero sub sacrista que possit solvere et solvat omnem expensas necessarias circha questionem que ducit contra prepositos huiusmodi ecclesie Maioricensis*. ACM, Acta 1.626, 48v.

²⁴ ... *discreti Gabrielis Vaquer, presbiteri, olim custodis sacristie ecclesie Maioricensis*. ACM, Acta 1.626, 176.

²⁵ ARM, Prot. N-24, 100v-101v.

²⁶ ARM, Prot. T-246, 26.

²⁷ ACM, Pergamí 10.778. José MIRALLES SBERT: *Catálogo del Archivo Capitular de Mallorca*, II, Palma, 1942, 723.

²⁸ José OBRADOR SOCÍAS: *Santa María de Lluch. Historia de su Colegiata*, Palma, 1952, 91.

²⁹ Així consta el 6 de juny de 1531, d'acord amb el testament de l'esmentat Figuerola fet davant el notari Llorenç Riera dia 28 de setembre de l'any anterior. ARM, Prot. B-126, 97-98.

³⁰ Torner es comprometia a *docere artem meam* a l'aprenent, alimentar-lo i calçar-lo, cuidar-lo si emmalaltia i, al final del període establert, entregar-li set lliures. ARM, Prots. T-456, 99 i T-481, 41.

puntual hom li atorgà una acta de procuració. Per exemple, el febrer de 1511 era apoderat d'un Bartomeu Gil, àlies Argent, moliner;³¹ l'agost següent era marmessor testamentari d'Antoni Mestre, beneficiat a la Seu;³² el gener de 1516 ell i el també prevere de la Seu Pere Lluc eren procuradors d'Antoni Arques, rector de Muro;³³ el 1520 actuava de procurador de Bartomeu Falcó, prepòsit de Mallorca, i de Mateu Cavaller, prevere de Saragossa, per exigir determinades quantitats que hom els devia;³⁴ i cinc anys després ho tornava a esser de tots dos i del seu nebot Pere Vaquer.³⁵ D'aquestes actuacions, en alguna ocasió se'n derivaren plets i litigis judicials, com el relacionat amb la seva comesa com a curador i protector d'un mossèn Massot i administrador dels béns del venerable mossèn Gabriel Scarp, domer ja difunt de la Seu. Joan Mas, pagès de Pollença, germà i hereu de mossèn Miquel Mas, presentà una demanda per valor de 21 ducats que aquest últim prevere havia deixat en emprèstit a mossèn Strep, *los quals havia a comenats lo iermà de dit Joan Mas, an el qual él sucseý com areu*.³⁶

Aquestes actuacions de Gabriel Vaquer com a procurador en algunes ocasions foren a favor de membres importants de l'Església. El 1502, ensems amb el prevere i beneficiat de la Seu Jaume Gil, era procurador del venerable Pancrasi Redondo, arxiprest i familiar del papa, aleshores Alexandre VI.³⁷ Entre 1511 i 1515 ell i el doctor en dret Nicolau de Muntanyans intervenien com a procuradors del reverend cardenal Nicolau de Santa Prista, anomenat vulgarment "de Flischo", rector de Muro. El motiu de la procuració era per dur a terme l'arrendament de la rectoria.³⁸ No cal remarcar que ens trobam davant un exemple

³¹ Com a tal llogava a Gabriel Antic la meitat del moli de la costa de n'Adarró i de la Palanca, a la Ciutat, per un temps de 6 mesos i el preu de 3 lliures per setmana. ARM, Prots. B-988, 133 i R-989, 81v-82.

³² ARM, Prots. P-453, 37-38 i R-330, 17-18.

³³ En aquesta ocasió llogaven per 3 anys al prevere Guillem Bonanat tots els fruits i emoluments de l'esmentada rectoria. El preu era de 210 lliures. ARM, Prots. T-464, 12-13 i T-1.068, 85.

³⁴ ARM, Prot. C-251, 7v.

³⁵ Aleshores era ell que delegava la procuració a favor del notari Bartomeu Pau. ARM, Prot. B-120, s.f.

³⁶ La demanda es posà en mans de Nicolau de Muntanyans, sagristà, amb la família del qual, com veurem a continuació, Gabriel Vaquer mantenia una estreta relació. ARM, Prot. T-494, 55v-56. Finalment es va recórrer a l'habitual sistema de la sentència arbitral, encomanada a l'esmentat Nicolau de Muntanyans i al ciutadà Joan Antoni Bartomeu, els quals fallaren a favor de la demanda interposada per Joan Mas, en una data no especificada. ARM, Prot. T-489, 46.

Aquest últim document anomena el germà del demandant, de manera equivocada o perquè també era conegut així, Miquel Deyà.

³⁷ Al document se l'anomena així: *Pranchasio Rotundo, archipresbitero literarum apostolicarum sollicitatore sanctitatis domini nostri pape familiare*. ARM, Prot. R-567, 206.

³⁸ Com a tals procuradors, el 1511 venien al pareire Miquel Company i a Rafel Femenia, tots dos de Muro, tots els fruits de dita rectoria pel preu de 200 lliures. ARM, Prot. T-460, 56v-57.

El 1512 arrendaven per un any a Pere Soriano, notari, a Mateu Planes, sabater, i a Miquel Font, prevere de la parròquia de Muro, tots els fruits i emoluments que pertanyien al dit cardenal com a rector de Muro; el preu era de 210 lliures, que s'havien de pagar la meitat per Pasqua i l'altra meitat per Sant Joan de juny. ARM, Prot. T-484, 53v-54.

Operació que de bell nou es repeteix un any més tard, amb els mateixos protagonistes i condicions. ARM, Prot. T-461, 53-54.

I el 1515 tornaven a llogar les esmentades rendes a Joan Ballester, prevere de la parròquia de Muro, a Pere de Santjoan, donzell, i a Pere Brotat, de Muro; l'arrendament era per un any i pel preu de 200 lliures. ARM, Prot. T-463, 46-47.

clar d'absentisme, tan habitual en aquella època, i del qual la parròquia de Muro és una bona mostra.³⁹ Altrament, el 1518, Gabriel Vaquer va participar en la confecció de l'inventari dels béns de Pere Aixartell, protonotari apostòlic.⁴⁰

En altres ocasions fou ell qui designà un procurador perquè atengués assumptes seus. El 1522 estengué una acta de procuració a favor del seu nebot Miquel Viguet perquè se'n cuidàs de cobrar una sèrie de deutes *per quasvis personas in tota Maioricarum insula, et tam pro interesse meo quam pro hereditate memorata* [és refereix a l'herència de Gabriel Scarp, comentada més amunt] *in parochia de Luchmaiori*.⁴¹ Tres anys després en nomenava Leonard Saportella, notari, per tal que exigís en el seu nom certes quantitats que li eren degudes.⁴² L'any següent designava Antoni Valentí perquè demanès allò que hom li devia.⁴³ I, poc abans de morir, el 24 d'agost de 1531 nomenava procuradors Jaume Llull i Pere Mas, beneficiats de la Seu.⁴⁴

Pel que fa a les seves relacions d'amistat, el trobam al llarg de tota sa vida molt lligat a la família Muntanyans.⁴⁵ De fet, en una carta que li envià el seu nebot Gabriel Vicens des de Granada el 25 de juliol de 1499, hi figuren una bona part de les famílies amb qui més es va relacionar:

*Comenar-me'ú molt a la senyora Marió Montanyans, muller del senyor, a la senyora Beatriu, muller del senyor misser Nicolau, e a la senyora Ramona, e a la senyora Moxa, e comanar-me'ú molt a la senyora Marguarita Berarde, muller del senyor mossèn Jacme Berard, e a la senyora Alienor, sa filla, e a mossèn Pere e Jacme Berard, jarmans.*⁴⁶

³⁹ Mitjançant una butlla papal de Benet XIII de l'any 1400 la rectoria de Muro fou agregada als abats de Miramar i, més tard, als seus hereus, els de Fitero a Navarra. Tal circumstància fou un motiu de conflictes i litigis durant tot el segle XV, i se succeïren els nomenaments més estrambòtics que hom es pugui imaginar. Vegeu Gabriel ALOMAR I ESTEVE; Ramon ROSSELLÓ VAQUER: *Història de Muro*, III, Palma, 1990, 179-188.

De fet, concedir la rectoria equivalia en aquests casos a concedir-ne les rendes, cosa que palesa la degradació moral de l'Església preriformista i pretridentina, que acabà amb aquesta pràctica. A Mallorca en tenim, lògicament, molts altres exemples. Els més llampants són els dels dos papes Borja, els quals abans d'ocupar el solí pontifici gaudiren de prebendes a l'illa. Calixt III va esser rector d'Inca entorn de 1430 i Alexandre VI, ja cardenal, també ocupà el bisbat de Mallorca. No cal dir que cap dels dos posà els peus mai a Mallorca, a no esser de manera accidental. Vegeu una àmplia relació d'aquests casos d'absentisme a l'època a Maria BARCELÓ CRESPI: "Notes sobre algunes rectories mallorquines a les acaballes del segle XV: el cas de Porreres", *Estudis Baleàrics*, 62/63, Palma, 1999, 71-79.

⁴⁰ Jocelyn N. HILLGARTH: *Readers and books in Majorca, 1229-1550*, II, París, 1991, 691.

⁴¹ ARM, Prot. B-117, 87v-88.

⁴² Miquel Viguet, clergue, ara, n'era testimoni. ARM, Prot. B-120, 11.

⁴³ ARM, Prot. B-121, s. f. En aquesta ocasió figura com a testimoni un Miquel Viguet mercader, amb qui hem de pensar que també estava emparentat.

⁴⁴ ARM, Prot. B-126, 118-119.

⁴⁵ Sobre aquesta família, vegeu Jaume PALOU SANTANDREU: "Els Montanyans i el cercle d'humanistes. Una família poderosa a finals de l'edat mitjana (1465-1545)", *Al tombant de l'edat mitjana. Tradició medieval i cultura humanista*, Palma, 2000, 451-468.

⁴⁶ Gabriel LLABRÉS: "Correspondència de mossèn Gabriel Vaquer". *BSAL*, XIII, Palma, 1911, 168.

A través dels noms esmentats trobam relacionats alguns dels nuclis familiars més importants dins el context cultural mallorquí del moment. En concret, els Berard, els Muntanyans, els Valentí i els Verí. Es tracta de quatre nissagues de juristes formats a la Itàlia humanista de la quinzena centúria, emparentades familiarment a Mallorca, i que després tengueren un paper destacat a l'Illa com a difusors dels nous corrents de pensament.⁴⁷

Marió Muntanyans era filla del jurista Gabriel de Verí, i es va casar amb Jaume de Muntanyans, doctor en lleis. D'ells dos era fill Nicolau de Muntanyans, també doctorat en lleis, casat amb Beatriu, filla del donzell Jaume de Berard. Fruit d'aquest matrimoni foren Jaume de Muntanyans, doctor en ambdós drets, i Nicolau de Muntanyans, eclesiàstic i inquisidor del regne.

Un germà de Marió era Bartomeu de Verí, doctor en lleis i un dels personatges polítics de major relleu de la Mallorca de la segona meitat del segle XV (ambaixador davant Joan II, regent de la cancelleria a València i Sardenya, regent de la cambra de la reina de Nàpols, assessor del virrei de Sardenya, del governador de Menorca, membre del Consell Suprem d'Aragó...).

Jaume Berard, per altra banda, pare de la Beatriu esmentada, va esser ambaixador a la cort de Ferran el Catòlic en diverses ocasions. Els germans Pere i Jaume Berard esmentats potser eren fills seus i, en tot cas, disposaven d'importants biblioteques amb presència d'obres d'autors clàssics i humanistes.

La *senyora Moixa*, finalment, havia d'esser una néta de Ferrando Valentí, filla de d'Adriana, casada amb el cavaller Joan Moix. La importància de la família Valentí és prou coneguda.⁴⁸

La relació entre Gabriel Vaquer i Jaume de Muntanyans la podem constatar a través d'una carta que li envià Muntanyans el 1508⁴⁹ i de diverses referències documentals. El 1505 mossèn Vaquer actuava de testimoni d'una acta de reconeixement de deutes entre el ciutadà Jeroni de Colomines i Jaume de Muntanyans.⁵⁰ El 1512, a la mort de Jaume, Gabriel Vaquer, fou testimoni de l'inventari dels seus béns.⁵¹

Amb el seu fill Nicolau de Muntanyans mantengué un contacte molt familiar i habitual. Una bona prova n'és la correspondència al·ludida. Entre les cartes publicades per G. Llabrés, en figura una de finals del segle XV en la qual Gabriel Vaquer informava Nicolau de Muntanyans sobre una herència, i on també trobam una referència a *misser Malferit*. Es tracta de Tomàs Malferit, fill d'un dels més notables humanistes illenc de tot el període, Mateu Malferit, i que era casat amb una altra Muntanyans, Joana. Tomàs Malferit

⁴⁷ Sobre la qüestió remetem al nostre llibre *Els nous horitzons culturals a Mallorca al final de l'Edat Mitjana*, Palma, 2000, 57-94.

⁴⁸ MARIA BARCELÓ CRESPI; GABRIEL ENSENYAT PUJOL: *Ferrando Valentí i la seva família*, Barcelona, 1996.

⁴⁹ G. LLABRÉS: "Correspondència de mossèn Gabriel Vaquer". *BSAL*, XIII, Palma, 1911, 168.

⁵⁰ En concret, Colomines li feia entrega de 21 lliures, 17 sous i 6 diners. ARM, Prot. T-489, 17.

⁵¹ ARM, Prot. T-497, 105, 110 i 115.

és una altra figura destacada del moment: doctor en lleis, jurista i funcionari reial, que féu una brillant carrera política a la cort del rei Catòlic.⁵² A les altres lletres epistolars donades a conèixer per Llabrés sovintegen les notícies sobre Nicolau i la seva família.

Una altra mostra d'aquesta estreta relació la constitueix la intervenció com a testimoni notarial de Vaquer en un afer familiar i més delicat dels habituals, el 1512. Un germà de Nicolau, anomenat Joanot, havia contret matrimoni sense el consentiment patern i ara resultava que *no tenga modo de servir los càrrechs del matrimoni*. Aleshores el seu germà li féu fermaça de l'arrendament que havia fet de la possessió *appellada les Teringades* de Lluçmajor, pel qual havia de pagar cada any la quantitat de 30 lliures.⁵³ No era la primera vegada, però, que mossèn Vaquer feia de testimoni en un acord entre els dos germans, ja que també havia intervingut com a tal el 1503.⁵⁴

Altrament, trobam diverses vegades més Gabriel Vaquer com a testimoni de Nicolau de Muntanyans en actes notariais habituals: en l'atorgament d'una carta de procuració el 1503,⁵⁵ en una donació de béns que va rebre l'esposa de Muntanyans el 1506,⁵⁶ en un censal que percebia Muntanyans el 1509⁵⁷. També, mig any abans de la mort de Nicolau de Muntanyans (esdevinguda a finals de juny de 1516), tots dos varen transferir certes quanties que Gabriel Vaquer havia rebut de Bartomeu Canyelles.⁵⁸

La relació de mossèn Vaquer continuà amb els fills de Nicolau de Muntanyans. De fet, abans, a vegades havien estat pare i fill qui signaren algun document amb Gabriel Vaquer, encara que en el primer cas fos per una qüestió més aviat professional. El 1510 Nicolau de Muntanyans i el seu fill Jaume reconeixien que mossèn Vaquer, domer de la Seu, els havia lliurat els comptes de l'administració de la casa de la Trinitat.⁵⁹ Respecte de l'altre fill, Nicolau, el 1515 son pare i Gabriel Vaquer n'eren procuradors.⁶⁰

⁵² G. LLABRÉS: "Correspondència de mossèn Gabriel Vaquer", *BSAL*, XIII, Palma, 1911, 168. Sobre Tomàs Malferit, Maria BARCELÓ CRESPI; Gabriel ENSENYAT PUJOL: *Els nous horitzons culturals a Mallorca al final de l'Edat Mitjana*, Palma, 2000, 47-48.

⁵³ ARM, Prot. T-479, 38v.

⁵⁴ ARM, Prot. T-453, 68v.

⁵⁵ Amb motiu del nomenament de Muntanyans com a procurador per part de Macià Piris, d'Inca. ARM, Prot. T-453, 4.

⁵⁶ Per part de Rafela, vídua del paraire Joan Riera i mare i hereva del seu fill Gabriel, difunt. Rafela donà els seus béns a Beatriu, muller de Nicolau de Muntanyans, reservant-se una casa situada a la parròquia de Sant Nicolau, en el carrer dels Mariners. ARM, Prots. T-456, 38v-39 i T-481, 11.

⁵⁷ El cavaller Pere de Santjoan féu entrega dels 35 sous censals anuals a què estava obligat envers Nicolau de Muntanyans per unes cases situades a la parròquia de Santa Eulàlia, en el carrer de Sant Antoni. ARM, Prot. V-286, 10.

⁵⁸ ARM, T-464, 2. El document és de 28 de desembre de 1515.

⁵⁹ ARM, Prots. T-459, 42 i T- 483, 23.

⁶⁰ Es tractava de la transferència que feia Nicolau de Muntanyans, canonge i també sagristà de la Seu, a favor de Joanot Bernadí de Sales, ciutadà, i Sebastià Fiol, d'Algaida, dels fruits pertanyents a la dita sagristia a les parròquies de Lluçmajor, Algaida i Montuiri, per espai d'un any i per valor de 460 lliures. ARM, Prot. T-463, 49.

Amb Nicolau de Muntanyans fill, que, com hem dit, seguí la carrera eclesiàstica Gabriel Vaquer mantengué el contacte que havia tengut amb son pare i l'avi. El 1510, just després d'esser nomenat canonge, designava Vaquer com a procurador.⁶¹ Dos anys més tard li feia de testimoni.⁶²

Així mateix, el 1513 Gabriel Vaquer actuà de marmessor i testimoni alhora del testament d'un nou membre de la família, en aquesta ocasió d'un oncle d'un altre Nicolau de Muntanyans, també doctor en lleis, anomenat Miquel de Muntanyans.⁶³

Amb aquesta relació no es clou, ni molt menys, el cercle de relacions de Gabriel Vaquer, ja que ens resta per veure el contacte amb tot el cercle d'eclesiàstics i lul·listes destacats del moment, que analitzarem més endavant. A més, segur que desconeixem més relacions d'aquest tipus, com, per exemple, la que pogué mantenir amb el notari Nicolau Tomàs, ja que moltes de les dades que coneixem del prevere foren escripturades davant aquest notari.

D'altra banda, un episodi important que l'afectà, ja en temps del seu priorat de Lluc va esser la Germania.⁶⁴ La seva casa de la Ciutat, situada prop del palau episcopal (er concret, a l'actual carrer del Palau, número 14) fou saquejada pels agermanats, acció que dirigí personalment Joanot Colom. A través de la declaració d'alguns testimonis coneixem la manera una mica rocambolesca de l'assalt, que acabà amb la intervenció d'un ferrer que obrí la porta després de rompre'n el pany, davant les protestes d'un nebot de mossèn Vaquer, l'escrivà Miquel Vaquer, que era qui tenia cura de la casa, la qual cosa generà una forta discussió entre aquest i alguns assaltants. El motiu fonamental de l'escomesa va esser perquè a la casa hi havia depositades 11 quarteres de blat i un nombre determinat (entre 30-50) de peces de formatge, tota la qual cosa, evidentment, fou confiscada, seguint la pràctica habitual dels agermanats de fer-se amb el control dels queviures, especialment el blat, per tenir-ne proveïda de manera convenient l'Illa. El valor estimat de la incautació va esser d'unes 43 lliures.

Però els maldecaps de Gabriel Vaquer no acabaren aquí. En realitat, només havier començat. Al santuari de Lluc i a l'entorn, com a tants altres indrets semblants de la ciutat i la part forana, s'hi refugiaren antiagermanats, fet que provocà la intervenció d'una comitiva agermanada de Pollença encapçalada per Joan Ferragut. Després d'escodrinjar el lloc amenaçaren el prior mateix, fins i tot de mort (*Lo dit –Ferragut- totavia volia matar-lo, faent grans juraments que no se'n devallaria que no-l matàs, perquè li havien donats sis ducats perquè el matàs, e perquè era mascarar e havia parlat quantra la Germania*). També els mateixos servents del monestir varen témer per la vida del prior (*Sentint gra-*

⁶¹ ACM, Acta 1.626, 215v-216.

⁶² Es tractava de bell nou de la transferència que feia Nicolau de Muntanyans dels fruits de blat, ordi, llegum gros i petit i dels bestiaris de la sagristia de la Seu a les parròquies de Llucmajor, Algaida i Montuiri a favor ara de Gabriel Togores, Miquel Gomis i Sebastià Fiol, tots tres d'Algaida, pel preu de 450 lliures ARM, Prot. T-484, 56v.

⁶³ ARM, Prot. T-501, 202.

⁶⁴ Sobre la qüestió remetem als treballs d'Álvaro SANTAMARIA, citats a la nota 4.

remor i avalot, cregueren que matassen lo prior, e muntaren fins a mitja escala, e per temor no gosaren acabar de pujar, que tots cregueren que aquelles hores lo havien de matar). Finalment el prior s'avingué a entregar alguna quantitat monetària i de blat i, com relata ell mateix a la demanda d'indemnització que presentà el 1524, e preses les dites coses, a compliment de lur apetit diabòlic, (els assaltants) se n'anaren. Els perjudicis econòmics derivats d'aquest acte foren avaluats en 164 lliures. Entre la quantia, hi figurava el valor d'un esclau seu, Francesc, que se n'anà al costat de Joanot Colom, sense que aquest fes cas mai dels requeriments del prior perquè l'hi tornàs.⁶⁵

Tant per al seu servei com per al de la comunitat, Gabriel Vaquer va tenir diversos esclaus, als quals fa referència el P. Rafel Juan al seu treball suara esmentat, i en què sembla basar-se en dades de l'Arxiu de Lluç que no cita. N'hi havia que eren de la seva propietat i, altres, simplement, tengueren diversa relació de feina amb ell. A l'inventari dels seus béns -tot seguit ens hi referirem- només n'apareix un: Jordi, turc, de 18 anys. També hi figura un cert Andria, tractat de manera familiar, i que R. Juan identificà amb Andreu, un dels esclaus habituals del prior. És possible que sigui el mateix, aleshores sota un estatus de futur llibert. I és que el 6 de juny de 1530 Gabriel Vaquer pagà la quantitat de 50 lliures a Antoni Cànoves, habitant d'Escorca, per la redempció del seu esclau Andrea i amb la condició que en morir el prior l'esclau quedaria en llibertat.⁶⁶ També a la seva casa de la ciutat de Mallorca figura la cambra hon dormien los catius e mossos.

Com sabem, la tasca més important de totes les que va emprendre Gabriel Vaquer consistí en la reestructuració del col·legi de Lluç, que malgrat la seva fundació a mitjan segle XV no havia acabat de reeixir. Primer de tot va haver de consolidar la possessió efectiva de les terres de l'entorn del santuari, per la qual cosa es va veure impel·lit, un cop més, a pledejar. I per partida doble. D'una banda, amb Miquel Seguí, a qui l'anterior prior, Pere Aixartell, el 1513 havia cedit en emfiteusi l'alqueria regalada per Tomàs Tomàs, i que Seguí pretenia fer-se seva a tots els efectes, fins i tot amb mesures que restringien els drets dels pelegrins.⁶⁷ D'altra banda, amb Baltasar Tomàs, nebot del donant dels béns (1491) del

⁶⁵ Sobre els esclaus de Gabriel Vaquer, vegeu Rafel JUAN: *Los esclavos del prior de Lluç, mn. Gabriel Vaquer*, Palma, 1974. Aquest esclau en concret sembla que tenia fama d'esser bon cuiner (*abans li trametria dos hòmens que no li trametria lo dit esclau*, replicava Colom a la demanda del prior) i havia gaudit de la confiança de Gabriel Vaquer. Fou sentenciat a la forca i segons l'estimació de Vaquer, costava 40 ducats venecians.

⁶⁶ L'acta notarial especifica que l'adquisició es fa per *gratiam specialem quam fideliter et bene (...) dicte ecclesie et michi per totum vite mee tempus et secuto obitu meo sis liber et alforrus*, condició aquesta -la de la llibertat-, que el text assenyala (i ací intuïm la mà del prior, encara que en un llatí molt confús i mal de llegir) que és l'originària de l'ésser humà en el moment de néixer: *et restituens te tutas pro tunc natalibus antiquis*. ARM, Prot. B-125, 80-81. Aquest llibert apareix esmentat en diverses ocasions a l'inventari de Gabriel Vaquer, alguna vegada com a posseïdor de béns propis.

⁶⁷ José OBRADOR SOCÍAS: *Santa María de Lluç. Historia de su Colegiata*, Palma, 1952, 89-90. Entre les diverses accions empreses pel prior figura un protest de 1521. Gabriel SEGUÍ i TROBAT: *La llegenda hagiogràfica de la invenció de la Mare de Déu de Lluç. Fonts literàries i iconogràfiques i interpretació literària i simbòlica* (en premsa).

mateix nom a favor del santuari. L'oncle Tomàs, en la deixa testamentària, havia establert un usdefruit de dos anys després de sa mort a favor del seu nebot Melcion Tomàs i uns altres dos anys més per a un germà d'aquest, l'esmentat Baltasar. El cas és que passat el termini establert, Baltasar Tomàs va continuar en poder dels fruits derivats del patrimoni que pertanyia al monestir,⁶⁸ circumstància que es pot explicar a tenor de la crisi permanent que afectava la fundació les dècades finals de la quinzena centúria i inicials de la setzena. Finalment el prior Vaquer aconseguí fer prevaler els drets adquirits, de manera absoluta en el primer cas i prèvia avinença en el segon (1526) i, a partir d'ací, començà la tasca de reconstrucció del santuari, tant a nivell material com espiritual. L'aspecte material no era, precisament, secundari, ja que, com hem esmentat abans, després de l'empenta inicial de mitjan segle XV, la conservació de l'edifici havia decaigut i es trobava, ara, en un estat lamentable. Respecte de la qüestió, l'arxiu del santuari conté l'"Administració Vaquer", referida al seu priorat, en la qual hi ha anotades un gran nombre de despeses relatives a les obres de conservació i ampliació realitzades en aquelles saons a l'edifici.

En aquest context, Gabriel Vaquer també cedí a la pràctica habitual d'arrendar els fruits de la parròquia a altri que se'n fes càrrec. El 1519 va fer arrendament a Pere i Bartomeu Eimeric i Bartomeu i Antoni Soler, tots quatre de Sóller, dels beneficis parroquials, excepte de la primícia d'oli, que es reservava expressament. El preu estipulat era de 40 lliures anuals, a pagar la meitat per Nadal i l'altra part per Pasqua.⁶⁹ I també trobam per aquelles mateixes saons donacions testamentàries a favor del santuari.⁷⁰

La culminació espiritual de l'empresa foren les ben conegudes "Ordinacions" aprovades pel papa Climent VII mitjançant la butlla *Pastoralis officii*, de dia 25 de setembre de 1531.⁷¹ El consentiment papal va anar precedit de la petició feta uns mesos abans per part dels jurats del regne i del prior a la Santa Seu perquè confirmàs la reorganització de la col·legiata, *in dicto prioratu inter asperos montes [...] in quo est quedam insignissima imago Beatissime Virginis Marie mirabiliter reperta*.⁷² Fou també el

⁶⁸ ARM, Prot. B-130, 98-99.

⁶⁹ El text fa referència a *omnes fructus et primicias dicte parochialis ecclesie de Scorca mihi in illius termino pertinentis, excepta tamen primicia oley, quam michi reservo et a dicto arrendamiento exhimo*. ARM, Prot. B-115, 42-43.

⁷⁰ És el cas de Joana, muller de Mateu Martorell, pareire de Pollença, però que ara habitava la parròquia d'Escorca (1525). Deixava 5 sous al rector de l'església parroquial amb la condició que el prior celebràs una missa per a la seva ànima, i uns altres 100 al santuari per la devoció que tenia a la Marededéu. N'era testimoni el mateix Gabriel Vaquer. ARM, Prot. B-152, 76.

També solia ésser un testimoni notarial habitual relacionat amb habitants de la parròquia. Per exemple, el 1525 ho era del contracte matrimonial que establia Bartomeu Amer, d'Escorca, referit a la seva filla Joana, amb Mateu Martorell de Pollença, amb un dot de 100 lliures. ARM, Prot. B-120, s. f.

⁷¹ Vegeu P. A. SANCHO: "Ordenaciones del Colegio de Lluch (1531)", *BSAL*, II, Palma, 1888, 121-124 i 145-148. Cal indicar, com comentarem tot seguit, que dues còpies del text es trobaven en poder seu quan va morir.

⁷² Gabriel SEGUÍ I TROBAT: *La llegenda hagiogràfica de la invenció de la Marededéu de Lluc. Fonts iconogràfiques i interpretació literària i simbòlica* (en premsa). Val a dir que aquest caràcter aspriu de l'indret es repeteix de manera sovintejada als textos.

punt àlgid del periple vital del seu artífex, que morí un mes després, a la seva cel·la de Lluc, com especifica l'inventari de béns aixecat just després.

Encara que no coneixem les causes que n'originaren la mort, hem de pensar en la seva edat avançada, per a l'època, ja que l'hem documentat durant un espai de temps de quaranta anys. Tot i així degué ésser de manera bastant sobtada, ja que els mesos anteriors al traspàs hem pogut constatar una activitat seva fins i tot frenètica. El 6 de juny intervenia en l'herència rebuda de Miquel Figuerola, ja esmentada. El 17 del mateix mes establia i dotava una missa diària per la seva ànima al convent de Santa Margalena, que comentarem més endavant (fet potser indicatiu que preveia un proper final a la seva existència). L'última referència que en tenim en vida, i encara en plena activitat, és del 24 d'agost, ja comentada al seu lloc.⁷³ La primera referència sobre la seva mort és del 19 d'octubre.⁷⁴ Cal remarcar la frase del document que ho consigna, ja que el notari, Alexandre Brondo, en lloc de l'habitual i rònc *quòndam* d'aquests casos, ornamentà el llatí amb una floritura amb majors pretensions d'elegància: *Venerandi Gabrielis Vaquer, presbiteri, ac memorate ecclesie prioris, dudum ab humanis erepi*. Aquesta manera de dir, "recentment arrabassat de la companyia dels humans", té un cert to "humanista", propi de l'època i de la persona a qui fa referència.

L'inventari dels seus béns és de dia 27 d'octubre.⁷⁵ Es tracta d'una relació extensa, diguem-ne especial, ja que els béns mobles estan repartits entre la seva cel·la i les dependències de Lluc, la sagristia de l'església de Sant Bartomeu d'Inca, el celler que posseïa en aquest mateix lloc i la seva casa a la ciutat de Mallorca. I, a més, amb interferències, car els béns inventariats al santuari de Lluc eren de la seva propietat mentre que a la ciutat hi havia molts objectes que pertanyien al santuari, segons fa constar el notari ajudat pels qui l'assessoraven (Nicolau de Muntanyans i Miquel Viguet, entre d'altres)

Una primera part del patrimoni moble es trobava a Lluc i hi figuren llibres, estris diversos i una gran quantitat de bestiar. També és important el nombre de censos i censals que percebia. En canvi, hem observat que no hi apareixen esclaus, com hem dit anteriorment, tret d'un. Ara bé, el P. Rafel Juan en documentà un cert nombre, al seu estudi ja esmentat, i a la seva casa de la ciutat hi ha, a més, una cambra dels esclaus. Tot plegat significa que en va posseir però no es veuen consignats entre les seves possessions al moment de morir. Per què? Un, ja ho hem vist, va ésser executat per fer costat a la germania, però i els altres? S'havien alliberat amb el pas del temps? En el cas d'Andria sabem que sí, i a l'inventari, endemés, s'esmenten diverses pertinences seves. Però, i la resta? Eren propietat del santuari de Lluc? Simplement, ens limitam a constatar-ho.

⁷³ ARM, Prot. B-126, 118-119.

⁷⁴ Aquell dia els administradors de Lluc Antoni Bauçà, Pere Camós, el germà Mas i Miquel Andreu, prevere, nomenaren procurador Nicolau de Muntanyans perquè se'n cuidàs de recuperar certa quantitat pecuniària que Gabriel Vaquer havia depositat *in Tabula Universitatis*. ARM, Prot. B-126, 135-136. Altres documents posteriors sobre la mateixa qüestió es poden veure als ff. 141 i 170.

⁷⁵ ARM, Prot. B-144, 330-343. Vegeu-lo transcrit com a apèndix.

A Inca també disposava de béns al seu celler i a la parròquia de Sant Bartomeu, *et multo minus ad civitatem Maioricarum*. Aquest últim indret es tractava d'una casa espaiosa, situada *devant lo palau episcopal*, ja que disposava d'entrada-menjador, cuina amb un "corralet" interior, botiga, estudi amb un retret (que era el seu dormitori) i quatre cambres més, inclosa la dels esclaus.

Alguns dels objectes inventariats són de notable interès. És el cas d'una forqueta. La forqueta, d'origen italià, s'introdueix a partir del segle XVI; per tant ens trobam davant una referència molt primerenca de la seva introducció a Mallorca. També posseeix diversos rellotges de vidre, tres parells d'ulleres, un retaulet d'estil flamenc, els dos volumets citats de les ordinacions de Lluc i una imatge en paper de la Maredeu de Montserrat. Aquesta última referència és interessant per palesar, un cop més, els vincles antics entre els dos centres espirituals de Lluc i Montserrat.⁷⁶

El mes de novembre següent es féu la subhasta dels nombrosos béns relictes, durant els dies 16, 17, 20, 22 i 23.⁷⁷ Les persones -38 en total- que adquiriren els objectes foren sobretot preveres i el qui més va esser mossèn Vigué, persona molt vinculada al difunt prior, com es pot constatar a través del paper actiu que tengué en l'elaboració de l'inventari de béns. A més, durant l'última etapa de Gabriel Vaquer a Lluc, Vigué va esser procurador del santuari.

El nou prior de Lluc fou mossèn Antoni Bauçà. Una de les primeres disposicions que va promulgar, el 20 de setembre de 1532, consistí a prohibir de ballar dins i fora de l'església, *e axí mat[e]ix sots la matexa pena mana y amoneste a qualsevol home, fadrí o casat, stant las donas dins la dita yglésia no se aiaguen a la falda de ninguna de aquellas ni vaien de nit en les vel·las per la yglésia mirant y regonexent ab candelas encesas las donas*.⁷⁸

Un dels testimonis de l'inventari dels béns de Gabriel Vaquer fou Nicolau de Muntanyans, batxiller en ambdós drets, canonge i sagristà de la Seu, fet que testimonia que la relació familiar amb els Muntanyans, i en concret amb el futur inquisidor del regne, es mantengué sempre.⁷⁹ Aital circumstància ens permet de definir de bell nou la faceta cultural

⁷⁶ No era estrany trobar imatges de paper a les cases. Per exemple les hereves del notari de Porreres Bernat Baulenes, a l'inventari fet el 1516, consignen: "Item una imatge de Nostra Dona de Montserrat, de paper. Item dos altres imatges de paper de Nostra Dona de Montserrat, vells". Ramon ROSSELLO I VAQUER: *Mallorca i Montserrat. Notes històriques: segles XIII-XVI*, Palma, 1984, 12. Altres coses ens són conegudes d'antic. Els almoïners de Montserrat venien a fer captes a Mallorca i, per això, disposaven d'una posada al barri de la Calatrava, que ha donat nom al carrer (carrer de la Posada de Montserrat). També hi havia una capella dedicada a la patrona de Catalunya a l'actual núm. 18, etc. A més del treball suara citat, vegeu: Rafel JUAN; Gabriel LLOMPART: "Los santuarios de Montserrat y de Lluc: una confrontación de orígenes", *Studia Monastica*, 19, Barcelona, 1977, 361-385; i Gaspar MUNAR: "Lluc i Montserrat", *Lluch*, X, Palma, 1931, 46-68.

⁷⁷ ARM, Prot. B-144, 309-316. Tot i així, la relació sembla incompleta.

⁷⁸ Joan MUNTANER: "Amonestació pels peregrins de Lluc", *BSAL*, XXV, Palma, 1934, 192.

⁷⁹ I, de retruc, repercutí en la relació de Muntanyans amb el santuari, ja que just després de la mort de Vaquer hem vist que féu de procurador de la comunitat. ARM, Prot. B-126, 135-136.

i intel·lectual de Gabriel Vaquer, en funció dels seus contactes amb persones afins al clima cultural del seu temps.

En aquest sentit el podem situar entre el cercle clerical de preveres, beneficiats, domers i canonges relacionat amb la Seu, el convent de Sant Jeroni i La Criança. Es tracta d'eclesiàstics de relleu, una bona part dels quals eren mestres o doctors en teologia, lligats per vincles d'amistat i tasques compartides i interessats per l'estudi de l'obra de Ramon Llull i per les novetats humanístiques. Alguns varen coincidir amb Gabriel Vaquer ja en la darrera etapa de llur vida, i els altres en són perfectament coetanis. Entre els primers figura Bernat Duran, domer de la Seu, mort el 1494. Va ésser conseller, col·laborador i impulsor de la frustrada donació de Beatriu de Pinós i, finalment, un dels marmessors testamentaris. Altrament, intervengué en dos fets notables: la fundació de la col·legiata de Lluc el 1456, de la qual fou el primer prior, i la fundació del convent de Santa Elisabet de monges jerònimes (1485), gestió per la qual hom el considerarà *principi del monestir, reformador de la Casa, primer sacerdot de les monges*.⁸⁰

També d'aquest moment són Bartomeu Caldentey i Francesc Prats, la trajectòria cultural dels quals és ben coneguda.⁸¹ I la no menys important i estudiada d'Esperandeu Espanyol.⁸² I les nissagues notariales dels Mília i dels Llitrà. Aquests últims estigueren lligats a la Seu. Pere Llitrà fou notari i procurador general del capítol. El seu fill Arnau (†1512) igualment en va ésser escrivà i, a més, era veïnat de Gabriel Vaquer, ja que vivia a la mateixa illeta del Palau. I un fillastre de Pere Llitrà, el també notari Jeroni Cervià (†1507), tornà a ésser escrivà del capítol.⁸³ Així mateix ho fou un altre notari, Arnau Carbonell.

Quant als coetanis, figuren Gabriel Mora (†1522), Guillem Grua (†1523), Guillem Caldentey (†1510) i Gregori Genovard (†1533). Guillem Grua, molt vinculat i hereu de Bernat Duran, el succeí com a capellà conventual de les monges jerònimes. Més tard fou canonge i vicari general i oficial de la diòcesi. Aleshores cessà com a capellà de Sant Jeroni i el substituí Gabriel Mora. Aquest eclesiàstic natural de Porreres destacà com a conseller espiritual, la més notable penitent del qual fou sor Isabel Cifre, de qui va escriure una biografia. El 1510, conjuntament amb Gregori Genovard, Guillem Caldentey i Jaume d'Olesa fundaren el col·legi de la Criança, sota la direcció de sor Isabel Cifre. El lul·lisme

⁸⁰ Josep ESTELRICH: *El convent de Santa Elisabet. Beguins, terceroles, jerònimes, 1317-2000*, Palma, 2002, 81-85.

⁸¹ Maria BARCELÓ CRESPI; Gabriel ENSENYAT PUJOL: *Els nous horitzons culturals a Mallorca al final de l'Edat Mitjana*, Palma, 2000, 107-111.

⁸² Maria BARCELÓ CRESPI; Baltasar COLL TOMÀS; Guillem ROSSELÓ BORDOY: *Espanyol i Pacs. Poder i cultura a la Mallorca del segle XV*, Palma, 1999.

⁸³ Maria BARCELÓ CRESPI: *Els Llitrà. Una nissaga de notaris a la Mallorca baixmedieval*, Palma, 2001, concretament les pàgines 27-28, 74-75 i 89-90.

de tots ells és ben manifest i conegut d'ençà que als últims anys hom n'ha estudiat les seves figures.⁸⁴

Ja de manera més concreta, podem esbrinar la cultura de Gabriel Vaquer a través de la seva biblioteca.⁸⁵ Dels 67 volums que la integren, la majoria, òbviament, són religiosos. Però n'hi trobam altres de notori interès per als nostres propòsits, com 4 obres de Ramon Llull, que comentarem més endavant, un *Art de ben morir*, el *De moribus* de Sèneca, un llibre en castellà (*Item, altre libre, cubert de pregamí, de stampa, en castellà, anomenat "Confusión de la secta mahometicha"*) i un altre en toscà (*Item, altre [etc.] "Joan Bocasi", en toscà*). També cal remarcar una de les obres sorgides de la impremta de Bartomeu Caldentey: *Item, hun "Breviari" de stampa, de Mestre Caldentey, cubert de posts, vell*.

Un altre fet digne d'esment en la vida de Gabriel Vaquer i important respecte de la seva formació cultural i intel·lectual va esser el viatge que va fer a Roma. En un altre lloc ens hem referit "in extenso" a la importància que tenen les estades a la península italiana a l'hora d'impregnar de cultura humanista els seus protagonistes. De fet, aquesta via fou la que permeté la recepció a Mallorca de les noves idees sorgides al món italià des del segle XIV.⁸⁶

Ignoram el moment exacte de la partida cap a Roma, que, a tenor de la cronologia que ens proporcionen les referències documentals analitzades, degué esser entre el 26 de febrer i l'1 de març. El 26 de febrer Gabriel Vaquer nomenava procuradors seus un cop més el seu amic Nicolau de Muntanyans, doctor en lleis, i el seu nebot Gabriel Vicens, àlies Vaquer. L'acta de procuració feia referència a la totalitat dels béns i afers relacionats amb ell, pròpia d'algú que havia d'absentar-se de l'illa durant un període de temps relativament llarg.⁸⁷

El divendres 1 de març de 1510 sabem que ja era almenys de camí cap a la ciutat romana, ja que el Capítol aprovava el substitut que havia proposat com a domer de la Seu. Sembla que també es tractava del seu nebot Gabriel Vicens.⁸⁸ El 22 d'abril següent li escrivia Antoni Abelló perquè procuràs una canongia per al seu fill Jeroni,⁸⁹ una carta que

⁸⁴ Particularment, Maria BARCELÓ CRESPI: "Gabriel Mora, un humanista porrerenc", *Al tombant de l'edat mitjana. Tradició medieval i cultura humanista*, Palma, 2000, 199-211; i "El testament de dos humanistas: Gabriel Mora i Gregori Genovard", *BSAL*, 58, Palma, 2002, 281-290.

⁸⁵ Publicada per J. N. HILLGARTH: *Readers and books in Majorca, 1229-1550*, II, París, 199, 752-754.

⁸⁶ Maria BARCELÓ CRESPI; Gabriel ENSENYAT PUJOL: *Els nous horitzons culturals a Mallorca al final de l'Edat Mitjana*, Palma, 2000.

⁸⁷ *Ad regendum, gerendum, gubernandum, administrandum et procurandum per me et nomine meo omnia et singula bona et negocia mea presencia et futura ipsaque bona mea mobilia et immobilia, corporalia et incorporalia, et alia quecumque et quocumque nomine censeantur que nunc habeo et decetero habuero et signanter censualia que possideo vendendum, distrahendum et aliter alienandum...* També incloïa el benefici eclesiàstic que posseïa a l'altar de Sant Guillem de la Seu, al qual renunciava a favor del seu nebot Gabriel Vicens. ARM, Prots. T-459, 40v-41.

⁸⁸ *Possit et valeat regere ebdomedariam discreti Gabrielis Vaquer, presbiteri domerii ecclesie Maioricensis, qui fuit ad Curiam Romanam, et hec facere teneatur dictus Vicens consilio et (...) venerabilis Michaelis Garcia, presbiteri domerii*. ACM, Acta 1.626, 211v.

⁸⁹ G. LLABRÉS: Correspondència de mossèn Gabriel Vaquer", *BSAL*, XIII, Palma, 1911, 100-101

constitueix un exemple arquetípic de les pràctiques venals de càrrecs eclesiàstics, conegudes amb el nom de simonia, tan arrelades dins l'Església d'aquell temps, i que la Reforma, primer, i la Contrareforma, després, denunciaren amb vehemència.

Desconexim la durada d'aquesta estada a Roma, però no degué allargar-se excessivament en el temps, ja que l'any següent tornam a tenir Gabriel Vaquer documentat a l'Illa.

Per una altra banda, Gabriel Vaquer figura entre el grup de lul·listes que en aquest període tardomedieval i d'inicis de la modernitat contribuïren a donar empenta a l'obra del beat. La connexió entre el grup de lletraferits tocat d'humanisme amb el lul·lisme és clara i coneguda. D'ací que la relació de Vaquer amb tot el cercle d'eclesiàstics i altres membres culturalitzats de la societat illenca sembli ara encara més palesa. Amb Bernat Duran, per exemple, malgrat la diferència d'edat tenien un seguit de similituds: un i l'altre foren domers de la Seu, priors de Lluc, vinculats a les monges jerònimes i lul·listes (precisament a la mort de mossèn Duran, Gabriel Vaquer fou proposat per ocupar el benefici establert per Beatriu de Pinós).

Altrament, el paral·lisme amb Gabriel Mora resulta més que notori: tots dos mantenen contactes amb famílies influents i de relleu cultural, estan vinculats a la Seu, sense esser canonges tracten habitualment amb ells, testaren davant el mateix notari, Alexandre Brondo (encara que això constituí un fet habitual en molts altres clergues), mantengueren vincles amb el convent de Santa Elisabet, etc. D'aquests vincles, per cert, entre tots dos i la comunitat de monges jerònimes, en dóna fe el fet que el 1496 Gabriel Vaquer, en companyia de Gabriel Mora i unes altres cinc persones, signaren com a testimonis del testament del pintor Pere Terrencs, tan relacionat també amb Sant Jeroni.⁹⁰

Ja que no en tenim notícies directes, excepte el relat per part de Gabriel Vaquer d'una processó presidida per Genovard, que comentarem més endavant, indirectament podem deduir que Gabriel Vaquer i Gregori Genovard compartien almenys inquietuds semblants: Genovard -que al seu moment també va testar davant el notari Alexandre Brondo- fou rector de l'Estudi General Lul·lià entre 1495 i 1533, any en què sembla que morí, i com és sabut va esser l'impulsor de l'edició catalana del *Blaquerna* feta a València el 1521 per Joan Bonllavi. Aquesta obra, i en concret l'edició esmentada, és una de les quatre obres de Llull que figuren a l'inventari de Gabriel Vaquer. Les altres tres són *hun volum entre quèrns de penna y stampa, contenyent XIII quèrns de la sciència de Mestre Remon Llull*, un *altre libre cubert, de stampa, anomenat Arbor scientie*, i un *altre libre, de penna, cubert de pregami, de la dita sciència del dit Mestre Remon Llull*.⁹¹ Per cert que, parlant de llibres, en una de les cartes donades a conèixer per G. Llabrés, datada el 1506, un

⁹⁰ Gabriel Mora també n'era marmessor. Maria BARCELÓ CRESPI; Gabriel LLOMPART: "Quaranta dades d'art medieval mallorquí", *BSAL*, 54, Palma, 1998, 98-99.

⁹¹ J. N. HILLGARTH: *Readers and books in Majorca, 1229-1550*, II, París, 1991.

nebot de Gabriel Vaquer, Antoni Joan Vicens, també prevere, li comunicava que havia adquirit un *libre apellat Tirant lo Blanch*, pel preu de 23 sous.⁹²

La qüestió lul·lista també generà un conflicte entre Gabriel Vaquer i Pere Daguí, el primer mestre que ocupà la càtedra creada per Agnès de Pacs. Els motius concrets tenen a veure amb l'absència de Daguí de l'Illa, entre els anys 1487-1499.⁹³ Potser que també entremig hi pogués haver una certa rivalitat personal. El benefici que havia creat Beatriu de Pinós per promoure l'estudi de l'art lul·liana (que, com sabem, quedà avortat a causa del llarguíssim plet que mantengueren en contra la filla i descendents) fou concedit per aquesta a l'abans esmentat Bernat Duran, tan vinculat a ella. A la mort de mossèn Duran els jurats presentaren, el 9 de febrer de 1495, com a candidats al benefici Gabriel Vaquer i Pere Daguí.⁹⁴ La cosa, però, no sabem com rutllà, atesa la situació de paràlisi en què es trobava la donació.

Ara bé, a través de les cartes publicades per Llabrés podem veure que més tard Gabriel Vaquer projectava pledejar amb Pere Daguí sobre el benefici que tenia aquest. Sense altres referències tant pot tractar-se de l'esmentat suara o del que ja tenia arran de l'altra donació d'Agnès de Pacs, car aquest últim generà una conflictivitat permanent entre Daguí i els seus substituïts, d'una banda, i els jurats, de l'altra. És a dir, que tant podem pensar que Vaquer havia estat exclòs del benefici de Beatriu de Pinós, el 1495, com que pretenia ocupar la càtedra d'Agnès de Pacs, atesa l'absència perllongada del mestre Daguí.

El cas és que el 1497 el prevere Jaume Seguí, des de Roma, escrivia textualment així a mossèn Vaquer: *Vos dich que'm merevel de vós com en temps no haveu o éreu anà (sic) a mossèn Daguí, que us haguera liberament renunciat dit benefici que sabem recorde quant vos tremetí le butle, vos escriví que le scriptorio no anave ab tot lo que fos necessari no podreu levar lo dret de mossèn Deguí, e axi no y havie altre medi sinó aquest que us dich. [...] Yo tinch de consell so que us he dit, de vos concordar vos ab mossèn Deguí, o si volreu pladetgar serà necessari que m'aviseu del qui s'és fet, e fer cometre assí le cause e pladetgar e devenir assí lo plet fins après mort de mossèn Deguí...*⁹⁵

Dos anys després, el 25 de juliol de 1499, la qüestió encara seguia en l'aire, ja que Gabriel Vicens, el nebot de Gabriel Vaquer, escrivia des de Granada al seu oncle: *De mestre Daguí vos avisa, com yo me'n fo entrautes, e anava dir que és restat en Toledo, que seguia la cort, e que és molt vel, "in extremis", e que no és per anar en Mallorques may*

⁹² G. LLABRÉS: "Correspondència de mossèn Gabriel Vaquer", *BSAL*, XVI, Palma, 1917, 25.

⁹³ Sobre les tensions generals derivades de la no presència de Pere Daguí a Mallorca durant tots aquests anys, vegeu Lorenzo PÉREZ: "El maestro Daguí y el lulismo de fines del siglo XV", *Estudios Lulianos*, 4, Palma, 1960, 291-306; i Álvaro SANTAMARÍA: *La promoción universitaria en Mallorca. Época de Fernando el Católico*, Palma, 1983, 61-113.

⁹⁴ Josep ESTELRICH: *El convent de Santa Elisabet, Beguïns, terceroles, jerònimes, 1317-2000*, Palma, 2000, 173. Sobre les condicions concretes que havia de satisfer de la proposta dels jurats, vegeu Álvaro SANTAMARÍA ARÁNDEZ: "La donación proluliana de Beatriu de Pinós", *BSAL*, XXXV, Palma, 1976, 79-80.

⁹⁵ G. LLABRÉS: "Correspondència de mossèn Gabriel Vaquer", *BSAL*, XIII, Palma, 1911, 155.

*pus, a fi de totes rahons, que yo ni ningú no és per a perlar ab él, per cuant és restat prou luny.*⁹⁶

I és que, efectivament, mossèn Pere Daguí ja era una persona de certa edat i hom pensava que ja no tornaria al regne (*se és opinió que jamàs vendrà a aquesta terra*, escrivien les autoritats en aquelles saons). Però hi retornà el novembre de 1499 i morí abans de la tardor de l'any següent.⁹⁷ No tenim constància que Gabriel Vaquer endegàs cap mena de litigi en relació amb el benefici abans esmentat. La càtedra de l'Estudi General, després de la mort de Daguí, fou ocupada per breu temps per Bartomeu Caldentey, que morí aviat (1500), i aleshores passà a mans de Joan Cabaspre, que l'exercí fins a sa mort, el 1529. De Gabriel Vaquer i Joan Cabaspre a hores d'ara només tenim la notícia que el 1496 actuaren de testimonis del notari Joan Sala, que nomenava uns procuradors.⁹⁸

Quant als escrits que sortiren directament de la ploma de Gabriel Vaquer només coneixem el text de les «Ordinacions» de 1531 que havien de regir la vida col·legial de Lluc, una breu crònica d'una processó de caràcter rogatori amb motiu d'una sequera, de principis del segle XVI, i l'aplec de cartes que va recopilar, majoritàriament rebudes per ell, però també algunes escrites de la seva mà.

Les "Ordinacions" col·legials de 1531 foren redactades per ell, i més tard es varen complementar amb les de 1556. Són conegudes i hom ja n'ha fet les anàlisis i valoracions pertinents. Ens mostren un Gabriel Vaquer en perfecta sintonia amb el seu temps i amb les formes pròpies de l'espiritualitat de l'època. Una espiritualitat en què la vida purament contemplativa havia estat substituïda per una altra de més activa. En tal sentit, a mena de reflexió del prior, hi destaca un fragment força il·lustratiu del profit del temps que havia de treure l'home renaixentista, una mena de "carpe diem" aplicat a la faceta religiosa. Es tracta d'una reflexió impensable dos, tres o cinc segles enrere, quan la vida contemplativa se situava al cim de la perfecció de l'home cristià i fins i tot, en el si de l'Església, hom debatia sobre la licitud de l'estudi per part dels religiosos, sobretot dels membres del monacat:

*Item vol dit prior (perquè de l'occi se segueix gran dany en el món, y lo prevere maiorment occiós no és sinó hostel y posada del dimoni), que algú del nombre del dit col·legi sia mestre en theologia y bo... [i impartesqui lliçons sobre la matèria als altres integrants de la comunitat].*⁹⁹

D'altra banda, J. N. Hillgarth ha remarcat que les esmentades constitucions s'emmarquen dins el paràmetres de la *devotio moderna*, que a Mallorca quallà tant entre el

⁹⁶ G. LLABRÉS: "Correspondència de mossèn Gabriel Vaquer", *BSAL*, XIII, Palma, 1911, 168.

⁹⁷ Álvaro SANTAMARÍA: *La promoción universitaria en Mallorca. Época de Fernando el Católico*. Palma, 1983, 61-113.

⁹⁸ ARM, Prot. T-447, 3v.

⁹⁹ P. A. SANXO: "Ordenaciones del Colegio de Lluch (1531)", *BSAL*, II, Palma, 1888, 122.

cercle de Bartomeu Caldentey i Francesc Prats. I, en concret, constitueixen una transposició del model introduït per tots dos a l'entorn de Miramar.¹⁰⁰

També disposam d'una altra mostra interessant de la seva espiritualitat mercès a la institució que va fer a l'església de Santa Magdalena de la ciutat de Mallorca el dissabte dia 17 de juny de 1531, quatre mesos abans de morir. Guiat -resumim el text- per la fervent devoció que tenia cap a aquell monestir i com a satisfacció i remissió dels seus pecats així com els dels seus parents i benefactors, va instituir una missa diària a celebrar pel prevere que elegís la priora. Per dotar aquesta missa atorgà al convent la suma de vint lliures censals, cada any.¹⁰¹

D'altra banda, a través de referències, sabem que Gabriel Vaquer va escriure una breu crònica, a mena de ressenya, d'una processó presidida pel canonge Gregori Genovard. El motiu era per implorar la pluja en temps d'una gran sequera. La comitiva va partir de la Ciutat amb 300 homes descalços i vestits de penitents en direcció al puig de Randa, portant un santerist i cantant les lletanies dels sants. Pel camí s'hi afegiren comitives dels pobles de Manacor, Inca, Porreres, Algaida i Montuïri. I el resultat final fou exitós, ja que aviat plugué, durant el retorn, *e féu una bona aygua, e arribat en Algayda ben banyats... e per memòria fas yo, Gabriel Vaquer, Domer Custos de la Sacrestia, la present escriptura...*, acabava el relat de mossèn Vaquer. D'altra banda, el rerefons lul·lià de la processó és evident.

D'aquesta crònica només en tenim notícies a través del P. Custurer. Està datada el 5 de febrer de 1507. Quant als fets, Joan Binimelis, que en fa un resum, els data l'11 de març de 1505,¹⁰² mentre que modernament el P. Llompart, basant-se en l'*Episcopologio mayoricense* de G. Terrassa, els data el mateix dia de 1502.¹⁰³

Finalment resta l'aplec epistolar conservat a l'arxiu de Lluc. Es tracta de 150 cartes, escrites totes en català, la majoria de les quals van adreçades a Gabriel Vaquer i la resta

¹⁰⁰ "Together with the traditional one can perceive in Majorca, especially in the circle of Caldentey and Prats, the influence of the *devotion moderna*, of a new, more mystical understanding of Christianity now available as much to laymen as to religious. The consequences of this new approach are apparent long before the closure of the Council of Trent. They are symbolised by the new constitutions drawn up by Gabriel Vaquer, an outstanding prior of Lluc, for the main mountain sanctuary of the island, constitutions that should be seen as a transposed version of the religious reforms Caldentey and Prats had hoped to centre at Miramar". J. N. HILLGARTH: *Readers and books in Majorca, 1229-1550*, I, París, 1991, 274.

¹⁰¹ La quantia es desglossava de la manera següent: 14 lliures que feia el mercader Pere d'Arres (?), la seva muller i la vídua del notari Francesc Nadal el 15 d'abril, per un molí draper segons consta en un instrument del notari Antoni Carles, regent de l'escrivania de l'abat de la Real, del 16 d'abril de 1528; 4 lliures que feia Tonet Esteve, d'Andratx, per la seva alqueria de Morella, situada en aquest terme, segons consta en una acta feta davant el notari Miquel Roig el dia 19 de febrer de 1528; i 2 lliures que feia la casa d'en Nogaret, situada prop de la casa del canonge Miquel Gual, segons consta davant el notari Pere Contestí el 19 d'agost del 1500. Foren testimonis del document el venerable Jeroni Valero i dos dels membres citats de la comunitat de Lluc, els preveres Pere Camós i Antoni Bauçà. ARM, Prot. B-125, 80. A l'inventari dels seus béns es consignen aquestes donacions.

¹⁰² Juan BINIMELIS: *Nueva historia de Mallorca y de otras islas a ella adyacentes*, V, Palma, 1927, 269.

¹⁰³ Gabriel LLOMPART: *Religiosidad popular*, Palma, 1982, 158.

foren redactades per ell. Abasten un període cronològic extens, entre 1493 i 1530, és a dir, comprenen tot l'espai de la seva vida que tenim documentat a nivell arxivístic. Com ja hem esmentat, aquestes lletres són inèdites, excepte les que publicà G. Llabrés, i freturen d'un estudi i edició crítica particular que esperem que aviat algú es decideixi a fer. Quan es doni el cas confiam que aquest treball li pugui servir com un primerenc ajut per conèixer i contextualitzar la figura de qui va auspicjar el volum.

APÈNDIX

1531, octubre, 27

Inventari dels béns de mossèn Gabriel Vaquer, prior de Lluç
ARM, Prot. B-144, 330-343.

Die veneris XXVII mensis octobris anno a Nativitate Domini M° D XXXI.

Inventarium factum de bonis et hereditate reverendi domini Gabrielis Vaquer, presbiter, prioris ecclesie Beatissime Virginis Marie de Lucho (...),¹⁰⁴ dominos Anthonium Baussa, Petrum Camos, Michael Andreu et Jermanum Mas, presbiteros in dicta ecclesia celebrantes ac memorante ecclesie collegium representantes, quod est per venerabilem Jacobum Llull, presbiterum, procuratorem reverendi domini Jacobi de Puteo, utiusque juris doctor, auctoritate applicatam (?) possessionem dicte ecclesie obtinentis.

In Dei nomine et eius gratia amen. Cum ob doli macula evitandam omnemque fraudis suspicionis tollendam, tutores et curatores bonorum administratores heredesque universales ac ii qui de bonis alienis curam administrationemque habent inventarium de omnis ipsis conficere teneantur, ut per illius confectionem solum omnis fraudis suspitio ac doli macula evitetur, verum etiam (...) aut privilegio ut ultra vires hereditari teneri minime possi. Idcirco nos Antonius Baussa, Petrus Camos, Michael Andreu, Germanus Mas, presbiteri, et in ecclesia beatissime virginis Maria de Lucho selebrantes ac collegium memorate ecclesie representantes, eoque nomine universaliter succedentes in bonis et hereditate reverendi Gabrielis Vaquer, presbiteri, et memorate ecclesie prioris dudum defuncti mediante illius ultimo testamento acto et condito Maioricis in posse notario infrascripto, sub die martis decima quinta mensis augusti proxime decurssi, et Jacobus Lull, presbiter, procurator reverendi domini Jacobi de Puteo vera teologia doctoris, possessionem dicte ecclesie, dicto nomine obtinens volentes beneficiis inventarium confinentibus de jure concessis omnino gaudere et ne ultra vires hereditarias teneantur iuxta legis consilium, presens facimus inventarium seu reportorium de omnibus predictae hereditatis bonis que tamen ad nostri noticiam devenerunt premissum tamen reportorium facimus sine tamen prejudicio et lesione

¹⁰⁴ La major part de les paraules que hem deixat en blanc són il·legibles a causa del mal estat del paper, que té el marge dret deteriorat i la tinta a vegades es difumina.

jurium nobis competentium, que quidem bona omni actu, diligentia previa, protestatione infrascripta huiusmodi actu inventario scribi fecimus et continuari per notarium infrascriptum, prehunte prius iuxta Maioricis consuetudinem sancte venerandeque crucis signo, in hunch qui sequitur modum.

En la cambra de la casa de Nostra Senyora de Luch a hont lo dit reverend prior habitava e passà de sa vida.

- Primo hun libre cubert de posts, de stampa, anomenat *Concordànties de la Blíbia* (sic).
- Item altre libre cubert de posts, de stampa, anomenat *Lo Cartoxà*, en latí.
- Item altre libre cubert de posts, de stampa, anomenat *Vitas patrum*.
- Item altre libre de stampa, ab cubertes de posts, anomenat *Perotto*.
- Item altre libre de stampa, cubert de posts, anomenat la *Blíbia* (sic).
- Item un *Breviari* de stampa, cubert de posts, antich.
- Item altre libre cubert de posts, de stampa, anomenat *Dormi secure*.
- Item altre libre de penna, ab cubertes engrutades, anomenat *Regles dels officis*.
- Item altre libre ab cubertes de pragamí, de stampa, anomenat *Preceptorium fratris Joannis Nider*.
- Item altre libre de stampa, cubert de pragamí, de forma xica, anomenat *Figure Blibie*.
- Item altre libre de stampa, cubert de pragamí, anomenat *Supplementum cronicarum*.
- Item altre libre cubert de pragamí, de stampa, anomenat *Sermons de Sanct Augustí*.
- Item altre libre cubert de pragamí, de stampa, anomenat *Speculum vite humane*.
- Item altre libre cubert de pragamí, de stampa, anomenat *Speculum morale*.
- Item altre libre cubert de pragamí, de stampa, anomenat *Margarita doctorum*.
- Item altre libre ab cubertes de angrut, de stampa, anomenat *Aureum opus de veritate contrictionis*.
- Item altre libre cubert de pragamí, de stampa, anomenat *Blanquerna*.
- Item altre libre cubert de pragamí, de stampa, anomenat *Formularium instrumentorum*.
- Item altre libre cubert de pragamí, de stampa, anomenat *Vitas patrum*.
- Item altre libre de stampa, ab cubertes de pragamí, anomenat *Legenda aurea*.
- Item altre libre de ploma, cubert de pragamí, anomenat *Exercitium Sancte Crucis*.
- Item altre libre de stampa, cubert de pragamí, anomenat *Mariale*.
- Item altre libre de stampa, cubert de pragamí, anomenat *Polianthea*.
- Item un altre libre de stampa, cubert de pragamí, intitulat *De laudibus Beatissime Virginis*.
- Item un quèrn de ploma, intitulat *De accentu*.
- Item altre libret de stampa, sens cubertes, anomenat *De aqua benedicta*.
- Item altre libret sens cubertes, de stampa, anomenat *Sententia veritatis humane*.
- Item altre libret de stampa, sens cuberta, anomenat *Tractatus de Jeminis*.
- Item altre libret de stampa, cubert de pragamí, anomenat *Art de ben morir*.
- Item altre libret cubert de pragamí, de stampa, anomenat *Liber meditationum confessionum*.

Item una camisa vella e squinssada del dit defunct, quatre capellines e un capell de li, co és les capellines tres velles e una nova.

Item un fasset vermell vell.

Deutes

Item una bargoleta de cuyro ab sa clau, dins la qual atrobí les coses següents:

Primo un albarà testimonial fet per mossèn Barthomeu Campins de X lliures, li deu en Gabriel Orrach.

Item un altre albarà testimonial de debitori de XVIII quarteres de forment fet al dit defunct per en Miquell Parralló, dit albarà és escrit de mà de Sabestià Casesnoves.

Item altre albarà testimonial fet per mossèn Barthomeu Campins de debitori de set quarteres de forment, fet per la dona Ginestra.

Item altre albarà testimonial fet per mossèn Joan Girard, prevere, de debitori de un ducat per Antoni Gual e moltes altres scriptures de poca importàntia.

Item altre albarà testimonial d'en Pau Casesnoves de un debitori fet a dit defunct de XVI lliures per en Luch Bonafè.

Item altre albarà de mà de mossèn Barthomeu Campins, ab lo qual se obliga al dit reverend prior en fer quoranta sous censals com ab dit albarà és contingut en la festa de Sanct Pere y Sanct Feliu, lo qual albarà és fet a III de juliol del present any MDXXXI.

Item dos troques de filadís, una verda y l'altra torengada ab un tros de drap de grana xich.

Item un bassí de lautó.

Item unes tovalles de cotonina listades de taula.

Item unes altres tovalles blanques de taula.

Item dos coxineres uzades y una xica vella.

Item una cadira de cuyro nova.

Item una corthinna de tella pintada de pinssell a modo de axello.

Bestiar

Item quoranta vuyt moltons, los quals té de companyia en Pere Solivelles, arrendador de la possessió de Albarcha, stimats a rahó de VIII sous per bèstia, per los quals dit defunct té a pagar la mitat de las pastures e lo que més se aurà de prende dits nou sous se teneen ha partir a mitges.

Item una egua de dit defunct, la qual té dit Solivelles ensemps ab una muleta filla de dita egua.

Item trenta sis cabres, las quals són en poder den Pere Cànaves a companyia, stimades a rahó de X sous la cabra.

Item doscentes sexanta ovelles, las quals té a renda en Antoni Amer, de las quals fa deu lliures de cens.

Item un matxo de pèl negre de edat de sis anys vel circa, del qual n'í ha la mitat tant solament de dita heretat.

Item dos àsens, la hu de pèl negre, l'altre de pèll blanquinós, dels quals n'í ha la mitat de dita heretat.

Item un porch verro.

Item tres somores (*sic*), dos de pèl negre y l'altra de pèl gelat.

Item tres ruchs, dos de pèl negre y hu de pèl gelat, lo hu de dos anys y los dos de un any.

En lo rabost de dita casa de Luch

Primo un fogó e banch de pentinar.

Item unes pintes.

Item dos romanes grossas.

Item un calestó.

Item circa tres quintars de lana bruta, entre anyins, rotam y lana.

Item unes cardes y unes cardusses.

Item una ballesta ab sa gafa.

Item trobam en dita heretat dos someres grosses, totes de pèll negre, una rucha de dos anys de pèl negre y dos ruquets de un any, los quals stan com se diu a companyia ab en Martí Cifre y Barthomeu Amer, menor de dies.

Item cent ovelles, las quals té a renda en Barthomeu Amer, maior de dies, de las quals fa quatra liures a dita heretat.

Item vint-y-set rams de lana filada, en què n'í ha dos de burels.

Item un cobritaula listat vell, en lo qual staven dits rams embolicats.

Item sinquanta sinch liures de stam filat, en què n'í ha tres de burell, stan dins un sach de tela vell.

Item denuncia en Barthomeu Amer, ja dit, maior, dos ducats restants de set ducats de mà al dit reverend prior.

Item denuncia lo dit mossèn Barthomeu Campins deure dos liures dotze sous restants del preu de certa lana ha comprada de dita heretat.

Item trobam en dita heretat trenta-dos quarteres de xexa, las quals té acomenades en Joan Sagner de Almalutx.

Item deu en Pere Pont de Pollença, olim procurador de dita casa, vuytanta-sinc liures restants de maior quantitat de rocechs de la sua procura tocants al dit reverend prior.

Item deu en Hierònim Jover dues liures dos sous restants de sinch liures consigna al dit prior [en blanc] Planes, àlies Capbaix, sobre dit (...),¹⁰⁵ la qual partida scrivim per relatió del dit venerable mossèn Pere Camós, prevere.

Item un sclau de natió de turchs anomenat Jordi, de edat de divuyt anys vel circa.

Item atrobam en dita heretat XXXVIII quarteres quatra barcellas forment brut de xexa.

Item denuncia mossèn Pere Phalip de Bordils deure a la dita heretat trenta-sinch liures salve just compte restants de sinquanta-sinc liures li havie emprestades dit reverend prior defunct.

¹⁰⁵ Cremat.

Post predicta autem die sabbati vicesima octava predictorum mensis et anni prefati, venerabiles Antonius Baussa, Petrus Camos, Germanus Mas et Michael Andreu, bresbiteri (*sic*) in dicta ecclesia Beatissime Virginis Marie de Lucho celebrantes et in eadem residentes collegiumque dicte ecclesie representantes, non valentes ut dixerunt pro presenti ad villam Inche accedere pro describendis bonis in ecclesia Sancti Bartolomei et aliis in eadem parrochia apparentibus, dicteque hereditati spectantibus, et multo minus ad civitatem Maioricarum pro pariter continuandis bonis memorate hereditatis et in domo dicti reverendi prioris apparentibus. Ideo gratis. etc. omnibusque illis melioribus viis atque formis quibus melius de jure valuerunt contulerunt potestatem et posse sufficiens reverendo et magnifico domino Nicholao Montanys, utriusque juris bachallario ac sacriste et canonico Maioricensi, licet absenti pro nunc in dicta villa Inche residenti, describendi non solum bona predicta eorum nomine in dicta villa apparentia et ecclesia memorata, verum etiam post modum et successive accedente eadem reverenda paternitate sua ad civitatem pari modo continuandi et inferendi in presenti inventario omnia bona in dicta civitate et in domo dicti reverendi defuncti repetenda, deniunque (*sic*) claudendi et perficiendi huiusmodi inventarium et ceteraque peragendi que in premissis necessaria fuerunt vel quomodolibet oportuna etc. promittimusque (?) ratum, etc., sub obligamus bonorum dicte ecclesie etc. presentibus testibus Bartholomeo Mir, parrochie de Selve habitatore, nunc vero in dicta ecclesia residenti, Petro Saguer, cinterio, et Francischo Brondo, scriptore, ad hec vocatis specialiter et assumptis.

Item die sabbati et supra dicta interveniente in hiis me infrascripto notario existenteque personaliter prefato reverendo domino Nicholao Montanys, sacrista et canonico memorato in dicta villa de Incha, ac cum interventu et assistentia dicti venerabilis Jacobi Llull, presbiteri, previo nomine huiusmodi inventarium pariter, conficientis fuit ad dictorum bonorum jam alias per honorabiles juratos ville de Incha descriptorum, repetitionem processum sub forma sequenti.

En la sacristia de la dita yglésia de Sanct Barthomeu:

Primo dues cadires de costelles noves.

Item dos còvens larchs de canya.

Item un talech ab circa de tres almuts de guixes.

Item una tragua de laurar y una talequa.

Item una campaneta.

Item dues ferradures y dues armellas.

Item una llumanera de lautó ab un bacinet de lautó.

Item una taula larga ab sos petges e un banch.

Item una gerreta de terra, tres plats de terra e un canalobre de lautó.

Item dos ampoles de vidre, una satria de terra e un lumaner, dix lo donat de dita casa lo lumaner no esser de dita heretat.

Item sinch alfàbies mitgenseseres, entre las quals n'í ha dues buydes, l'altra ab circa quatra quorters de ayguades, l'altre ab unes poques de olives trancades e l'altra ab circa una barcella de xexa.

Item una caxa de poll, en la qual trobam lo qui's seguix:

Primo tres cartes de pregamí ab unes Burles molt antigues.
 Item una garba de guinavetas, en què ha un guinavet [il.legible] e unes tanalles.
 Item dos brocals, una tassa e una castanya, tot de vidre.
 Item tres lansols, dos de tres teles de bri y stopa y lo un de quatre teles.
 Item tres tovalles cordellades uzades y tres torcaboques.
 Item un cobritaula listat uzat, una flassada cardada nova y un coxí de fluxell.
 Item tres tovalles.
 Item un camí e dos liures de li spedit.
 Item dos portadores, una buyda, la qual és en poder del donat, e l'altra ha circa tres barcelles de xexa.
 Item un lit de cordes ab sa màrfaga y dos matalasos de lana vels e un coxí de ploma.
 Item un pom de pavalló deurat.
 Item un orinal ab sa serpullera e un scalfador de aram de lit.
 Item una serra, una caldereta de aram, dues stormies ab una cassa de ferro.
 Item un odre de tenir oli nou.

En la casa hont habita dit donat

Primo un banch larch ab sos petges.
 Item un lit de cordes ab dos màrfagues de palla.
 Item un cove de canya y circa mitg quintar de lana.
 Item circa de tres roves de lana, dix dit donat esser de n'Andria, castor de Nostra Dona de Luch.

En la cambra de dita casa

Primo una caxa vella en la qual troban les coses següents:
 Item un pavalló [il.legible] son capel sens flocadura alguna.

En la cuyna de dita casa

Primo una caldera gran de fer vin blanch e un lumaner.
 Item trobam en dita casa una caixa la qual dix dit donat e altres esser del dit Andria, castor, la qual caixa fonch aportada en casa den Sabestià Casesnoves en la qual trobam las coses següents:
 Primo un lansol de tres teles de dita heretat.
 Item un coltell morisch del dit Andria ensemps ab las robes següents, las quals són de dit Andria en virtut de dita informatió.
 Item un capús negre.
 Item unes calses closes blanques.
 Item un saltanbarca burell y una cota burella.
 Item unes tovalles dix dit Andria tenir penyora.
 Item una camisa de dona prima obrada de seda negra, dix dit Andria tenir-la penyora
 Item un sarronet, ha hont foren trobades quatre liures y deu sous comprès un ducat de oor, dix dit Andria esser sues.
 Item dos horons, en los quals trobam vint-y-set quarteres de forment brut mesurades, las quals foren aportades en casa del dit Casesnoves.
 Item una scala larga e circa un quintar de garroves.

Item un saller de dita heretat scituat en la dita villa de Incha, en lo loch dit de la plaseta dels Ladoners, tingut sots alou dels hereus del quòndam mossèn Joanot Fuster a fatigua de deu dies e a [en blanc] de luïsme e a cens [en blanc], e affronta dit saller de una part ab dos vies públicas e da altra part ab las cases dels hereus d'en Miquell Farrer e de altra part ab las cases dels hereus d'en Miquell Comellas, en lo qual saller trobam las coses següents:

Primo una bóta congranyada de tenor de onze somades, buyda.

Item una bóta de mena, en qua ha circa trenta-sinch fins en quaranta quartés de vi agre.

Item una altra bóta de mena, en què ha circa deu quartés de ayguades.

Item una alfàbia, en què ha circa quinze quartés de vinagra blanch.

Item un carratell de circa vint-y-sinch quartés, buyt.

Item un altre carratell de circa vint quartés, buyt.

Item un cup de tres congrenys, de tenor de sinquanta somades, desguavellat.

Item dix dit Andria esser en casa de mossèn Melchior Ferrer un altre cup de tenor de vint somades vel circa.

Item [diu] dit Andria esser en casa de Miquel Vaquer un cupell (*sic*) de dita heretat, nou.

Item un camp de dita heretat scituat a les spatles de la yglésia de Sanct Barthomeu, tingut sots alou e a cens, confrontat de una part ab un camí públich qui va de Sanct Barthomeu a la vila de Incha e de dos parts ab un figueral d'en Joan Matheu e de altra part ab un camp d'en Melchior Matheu.

Item una vinya qui de abans era den Barthomeu Farrer, àlies Tacó, scituada en lo terme de dita vila, tinguda sots alou [en blanc] e a cens [en blanc], confrontada de una part ab un carreró sender per lo qual se entre en dita vinya e de altra part ab un olivar d'en Lorens Simó.

Item en dita vinya à dos cases de abellas.

Item altre vinya scituada en lo terme de Selve, tinguda sots alou del magnífic mossèn Pryam de Villalonga, cavaller, ensemps ab un camp e garriga a fadigua de deu dies e a mercè de luysme e a cens de vint sous cascun any pagadors a cert terme de l'any.

Item és tinguda a alou per la caixa de Sanct Bernat a cens de quatra liures cascun any pagadores en la festa [en blanc], e affronta la dita vinya [en blanc].

Item una bóta congrenyada de tenor de set somades, plena de vi novell, en casa d'en Nadal Servera, lo qual vi tant solament és de dita heretat per relatió del sènyer en Sabastià Casesnoves.

Item die jovis VIII mensis novembris anno predicto M^o D^o XXXI° premissum continuando inventarium fuerunt in domo dicti reverendi deffuncti, quam habebat intus civitatem Maioricarum invenia bona sequencia:

E primerament atrobam en dita heretat unes cases scituades dins la present ciutat de Mallorca devant lo palau episcopal, tingudes sots alou e directa senyoria.

En les quals cases atrobam los mobles següents:

En la entrada de dita casa

- Primo un banch vell ab una filadora de ganivetes.
 Item hun barrill de tenir tunyna, mig de sal.
 Item hun bancall vell ab hun artibanch, dins lo qual ha huna làntya trencada de Nostra Dona de Luch.
 Item altra barrill de tunyna, mig de purgueres de forment.
 Item una cadira de costelles molt vella y rompuda.
 Item hun siri blanch de pes de quatre liures, lo qual dix lo venerable mossèn Viguet esser de Nostra Dona de Luch.
 Item dos gerretes de terra velles.
 Item huna librelleta de terra esbracada.
 Item hun rentador de leutó ab dos brochs y ansa.
 Item hun stil.lador de marès vell.
 Item huna cadira de costelles vella y rompuda.
 Item dos banchs, la hu dels quals és vell.
 Item huna castanya de vidra cuberta de lata, de tenor de mig corter.
 Item huns respalles de brots foredat.
 Item huna taula de menjar ab sos peges, tot usat.
 Item hun cobritaula de lana listat.
 Item hun cadaff de terra usat.
 Item huna tovallola de stopa grossa de exugar las mans.
 Item huna cadira de costelles, ja usada.
 Item hunes bonetes velles apadassades, dix dit mossèn Viguet esser de mestre Leonart Vilar.
 Item hun almut ja vell.
 Item huna cadira antiga ab tres peus.
 Item huna capa negra usada, la qual dix dit mossèn Viguet esser d'en Pera Vaquer de Luch.
 Item hun bassí de barber.
 Item huna alfàbia gran de tenor de quatre quarteras plena de forment.
 Item huna campana nova, la qual dix dit mossèn Viguet esser per aquella la qual lo bisbe mossèn Morro se'n portà a Bugia de Scorcha.
 Item una catifa de tres rodes molt usada.
 Item una stormia de palma.
 Item una caxeta de albar, dins la qual havia moltes scriptures de la heretat de mossèn Exartell.
 Item un spalrador vell y unes tisoires velles y hun miral.
 Item una làntia ab sa cadena de leutó devant un image de la salutació, de tela.
 Item hun image de post lo qual stà fix ab lo pilar.
 Item hun poal de ferro ab son rest molt vell.
 Item huna picha juncta en lo pou de dita casa de pedra de Sanctany.
 Item hun *Breviari* de stampa de mestre Caldentey, cubert de posts, vell.

En la cuyna de dita casa

Primo hun banqual sens cuberta de tenir carbó.
 Item hun banch larch, vell.
 Item hun ast de ferro xich y hun lumaner.
 Item dues gerres de aram, velles, ab ses anses y broch.
 Item altra gerreta de aram, molt usada.
 Item dos mortés, la hu de terra y l'altra de pedra, vells.
 Item sis escudelles y tres plats de terra, ja usats.
 Item hun morter de coure ab sa mà de coure.
 Item tres mans de morter y un torn de carabasses, tot de fust.
 Item tres olles de terra prou dolentes.
 Item una paella de aram molt vella.
 Item una copa de tenir foch, vella, sensa peu.
 Item huns ferros y una giradora de ferro, tot vell.
 Item una ralla vella y una ganyveta y forqueta.
 Item hun banch vell ab sos peges.
 Item hun cossi de fer bugada, gran.
 Item hun cassola de terra, molt vella.
 Item hun fogó de terra crivellat.

Dins hun corralet, lo qual stà dins dita cuyna, trobam lo qui seguex:

Primo dos cadires velles de costelles, rompudes.
 Item hun banquet xich y una servidora sbracada y trossos de lenya molt vells.

Dins la botiga, entrant en la stabla, atrobam lo qui segueix:

Primo tres alfàbias grans de XXXX quartans en L quartans de tenir oli, de las quals n'ý a dues foredades.
 Item hun tros de lenyam vell.

Dins lo pastador, lo qual stà deval lo studi, atrobam lo qui seguex:

Primo una catifa de una roda ab quatre rodetas entorn, molt usada.
 Item unes tovalles de taula molt usades, cordellades.
 Item tres alfàbies grans de tenyr oli, de tenor de LX quartans, la huna de las quals és plena de forment, és circa dos quarteras de forment.
 Item sinch alfàbies xiquas de terra, de tenor les tres de vint quartans y les dues set o vuyt quartans.
 Item un barral y una castanya de vidra cuberts de spart, de tenor de tres quartés.
 Item una pastera vella sens peus.
 Item dues posts de portar pa al forn.
 Item hun fanyador y huna pimantera.
 Item hun sedàs y hun banch y altra banch sens peus.
 Item hun bassin de stany, lo qual dix dit mossèn Viguet esser de Luch.
 Item hun molí de sal de pedra e hun paner de Tots Sants de verduchs, vell.

Dins hun armari de dit pastador trobam lo qui segueix:

Primo hun pixer de vidra.

Item dos brochals sencers de vidra y hun saler de vidra.

Dins lo estudi de dit defunt atrobam lo qui seguex:

Primo huna taula ab una catifa molt vella ab sos peges.

Item huna bassina de leutó.

Item hun *Missal*, de stampa, cubert de posts.

Item una caldereta de leutó, dins la qual havia moltes scriptures consernent lo interésser de Nostra Dona de Luch.

Item hun tinter de paper engrutat.

Item hun *Ordinari*, nou, de stampa cubert de pregamí.

Item altre libre cubert de posts, en lo qual ha hun tratat de stampa del *Sagrament de l'Aucharistia e Lunari*, e per semblant hun libra, de penna, de *potages*.

Item hun polser e hun cloedor tot de fust.

Item huna cartera de tenyr paper engrutada.

Item hun quern de memorials \e albarans/ de mà del dit defunt, cubert de pregamí, contenint LI fulla entre scriptes y blanques.

Item hun libret \cubert/ de pregamí, de penna, intitulat *Flosculi librorum Ciceronis*.

Item altre libret de stampa, descornat, appellat *Lotarius*.

Item hun quern de memorials de diversos beneficis o capbreu de aquels.

Item hun *Floret* de penna, cubert de pregamí, molt vell.

Item hun artibanch petit de dos caxons, dins lo qual ha moltes scriptures de dita heretat.

Item hun siri blanch qui servia an als fassos.

Item huna sobravesta de Nostra Dona per a fer la capta de la confraria.

Item hun gornissió de mula molt vella de drap negra.

Item huna posteta, la qual stava sobra la porta de dit estudi, en la qual ha moltes scriptures de Luch.

Item dos rellonges de vidra, la hu ab gornissió de fust y l'altra de ferro y hun canalobre de leutó xich.

Item huna capsa rodona ab trossos de ferro e una barrina y una empolleta de vidra de tenyr tinta.

Item tres marraxes de vidra y una caballera de tenyr pintes.

Item hun martellet de ferro ab sa mà de fust.

Item hun image de la Passió de paper engrutat.

Item huns stoixs de letres de tela blava.

Item hun pes de ducat.

Item huna figura de la salutació de Nostra Dona de paper engrutat.

Item dos *Breviaris* de penna, de forma major, cuberts de posts, molt antichs.

Item XIII querns de stampa de forma maior, anomenat *Margarita decreti*.

Item quatre volums cuberts de posts, de stampa, anomenats *los volums de Nicolo de Lira*, los quals dix mossèn Viguet esser de Nostra Dona de Luch.

En lo faristol qui stà en lo entrant de dit estudi a mà squerra

Primo un libre cubert de pregamí de stampa anomenat *Magister Sententiarum*.

Item hun volum entre querns de penna y stampa, contenynt XIII quèrns de la *sciència de mestre Remon Lull*.

Item huna planxa de aram de la figura de Nostra Dona de Luch.

Item altre libre cubert de stampa anomenat *Arbor Scientie*.

Item altre libre de penna, cubert de pregamí, de la dita *sciència* del dit mestre Remon Lull.

Item dos *Breviaris secundum consuetudinem Rome*, la hu de penna cubert de pregamí y l'altra de posts.

Item altra libra cubert de posts, de stampa, apellat *Sumula confetionis*.

Item altra libra de stampa, ligat sens cubertes, anomenat *Manipulus curatorum*.

Item altre libre cubert de posts, de stampa, anomenat *lo quart de Nicolo de Lira*.

Item altre libre cubert de pregamí, de stampa, anomenat *Tractatum de escomunycationibus*.

Item altre libre de stampa, cubert de posts, intitulat *Liber Machabeorum*.

Item altre libre cubert de posts, de stampa, intitulat *Liber regum*.

Item altre libre de stampa, cubert de posts, intitulat *Genesis*, ab son coment.

Item altre libre cubert de posts, de stampa, intitulat *Sènequa. De moribus*.

En l'altra faristoll a costat del retret

Primo hun libra cubert de posts, de stampa, apellat *Meditations de Sanct Augustí*.

Item altre libre cubert de posts, de stampa, intitulat *Franciscus Tituli de sanguine Christi*.

Item altre libre de stampa, cubert de posts, anomenat *Visio deletabilis*.

Item altre libre de stampa, cubert de posts, anomenat *Joan Bocasi*, en toscà.

Item altre libre cubert de pregamí, de stampa, en castellà, anomenat *Confusión de la Secta Mahometicha*.

Item altre libre de stampa desligat, de forma maior, anomenat *Supplementum*.

Item una cadira de costelles ja usada.

Item hun retalet de fust obra de Flandes, hon és quant lo Senyor fahia oratió en l'ort.

Item huna penyència de fust, en què hi ha alguns paternostres de corall.

Item set siris blancs, de pes de quatre o sis onzes, dos dels quals dix mossèn Viguet esser seus.

Item quatre images de paper, en las quals és pintada la figura de Nostra Dona e altres sancts.

Item hun serall de paper engrutat.

Item dos bassins de barber y una olla de coura, las quals coses dix dit mossèn Viguet star empenyora.

Item hun mig cofre daurat forrat de pell, ja usat, dins lo qual hatrobam lo qui segueix:

Primo una ara de congregar.

Item dos libres, los quals se appellen les *Ordinations de Luch* y altres scriptures de Luch.

Item huna encloxa de stamenya nova, forrada de tela en les spalles.

Item altra ancloxa negra de vint-i-quatre, usada, de dit defunt.

Item hun drap burell scur.

Item huna almusca de vint-i-quatre negre, ja usada.

Item una xia de vint-i-quatre negre.

Item un sayo y un gipó, tot squinsat, de sayo negra.

Item una catifa xicha escaquada, ja usada.

Item hun mantell de seda morada ab prefill de vellut negre de Nostra Dona de Luch.

Item hun tros de fust forrat de pregamí.

Item XI mans de images de Nostra Dona de Luch.

Item una tauleta vermella de quatre peus molt usada.

Item hun espill penjat sobre lo taulell ab tres parells de uleres rompudes.

Item hun image de paper, en què són les set virtuts.

Item hun libre de albarans de quart de fulla y recorts de cinch qüerns.

Item hun libre de capbreu gran de sinch qüerns, dins lo qual hatrobam los censals següents patrimonials del dit defunt, ultra altres de beneficis possehia:

Censals

Primo dues liures censals, las quals fan les cases de mossèn Nogaret prop lo canonge Gual, lo dit censal dix dit mossèn Viguet ensemps ab altres és stat donat per lo dit defunt a lo monestir de Sancta Magdalena per una missa quotidiana. II lliures.

Item fa en Hierònym Lompart y mossèn Jacme Falcó y Jacme Ros quatre liures per indivís, tots de la vila d'Incha, y sas mullers com consta en poder del discret en Michel Litrà, notari, quòndam, sots a XII de jener de l'any MDI. III lliures.

Item fan lo sènyer en Guillem Gual e sa muller e Joan Steva, de la vila de Incha, VIII lliures censals, segons appar en poder del discret en Michel Litrà, notari, quòndam, sots a XXVI de maig any MDI. VIII lliures.

Item fa [en blanc] Fioll, capdeguayta, III lliures XI sous VI diners censals en la festa de Sanct Bernat per hunes cases li foren stablertas per dit defunt, com consta migensant instrument fet en la scrivania real sots a XX de agost del any 1504, dit censal fa hara [en blanc] Farro (?), forner, per compra feta per ell de dit Fioll, com consta de aquella sots a XII de maig del any MDVIII. III lliures XI sous VI diners.

Item fa la Universitat del present regna de Mallorques V lliures XVI sous I diner censals, las quals foren venudes a dit defunt per la dona [en blanc] Lenes e son fill, com consta en poder de Pere Contestí, notari, quòndam, sot a XVIII de decembre del any 1506, lo ius luendi del qual censal és stat comprat per dit defunt de dits venedós sots lo mateix die e any en poder del mateix notari. V lliures XVI sous I diner.

Item fa en Joan Steva, de Incha, e Margoy, sa muller, III lliures censals, com consta migensant instrument fet en poder del dit discret Michel Litrà, notari, sots a XXVII de octubre de l'any MDX, diu dit censal és encarregat sobre tots los béns. III lliures

Item fan Lorens Vaquer y Anneta, sa muller, altres quatre liures censals en la festa de Sanct Michel, las quals quatre liures comprà dit defunt de Michel Ballester de la vila de Manacor, quòndam, e de la dona Antonina, mare del dit Michell, com consta en poder del dit Mihel (*sic*) Litrà, notari, sots a XVIII de desembre any MDX, dit

censal se fa per la possessió dita de l'Hullestar en la parròchia de Manacor. III lliures.

Item fa en Gabriel Orrach, de Pollensa, III lliures censals cascun any, migensant instrument fet y firmat en poder del discret en Thomàs Rexach, notari de dita vila, sots [en blanc] de octubre any 1527. III lliures.

Item fan en Gabriel Capó e son germà e altres de la vila de Selva sinch liures deu sous censals, com consta en poder del dit discret en Lorens Vives, notari de la vila de Incha, sots [en blanc] de [en blanc] any 1528. V lliures X sous.

Item fa Antoni àlies Tonet Steva, de Andraig, quatre liures censals en la festa de Nostra Dona de setembre per la sua possessió dicta Morella, com consta migensant instrument fet en poder del discret en Michel Roig, notari, sots a XVIII del mes de febrer any MDXXVIII, dit censal és stat girat per dit defunt a les monges de Sancta Maddalena per certa missa quotidiana, com consta em poder del notari deval scrit, sots a XXII de juny de l'any present. III lliures.

Item fa en Pera Dayres, mercader, e Leonarda, muller sua, e Joana, muller quòndam de Francí Nadal, notari quòndam, XIII lliures censals per hun molí draper a XVI de abril, com consta migensant instrument fet em poder del discret Antoni Carles, notari, regint la scrivanya del reverent abbat de La Real, sots lo mateix dia de XVI de abril any MDXXVIII dit mulí stà scituat en lo terme de la ciutat en la sèquia de na Bastera, las quals XIII lliures censals són stades per dit defunt donades a les monges de Santa Magdalena per dita missa quotidiana, com consta en poder del notari deval scrit sots a XXII de juny del present any. XIII lliures.

Item fa Antoni Vidal, fill de Jaume Vidal de la parròchia de Luchmajor, III lliures III sous censals en la festa de Sanct Michel per huna vinya posseheix en dita parròchia, la qual dit defunt li stablí ab càrrech de III liures III sous, segons appar migensant instrument fet em poder del discret en Jonot (*sic*) Salvà, notari de dita vila, sots a X de juliol MDXXVII. III lliures III sous.

Item fa Gabriel Capó, de la vila de Selva, quatre liures setze sous censals a XII de mars, segons appar per instrument fet y firmat en poder del discret en Lorens Vives, notari de la vila de Incha, sots lo mateix dia del any MDXXVIII. III lliures XVI sous.

Item fan mossèn Bernadí Roig, donzell, y la senyora Nicholava, muller sua, V lliures censals a XXI de octubra, segons appar per instrument fet en poder del notari deval scrit, sots a XX de octubre any MDXXX. V lliures.

Item fa Michel Tomàs àlies Texaquet, de la vila de Luchmajor, VIII lliures censals, las quals encarrega sobre tots sos béns, segons appar en poder del notari deval scrit, sots a XXIII de octubre de l'any MDXXX, fas dit censal en la festa de Sanct Simó y Judas. VIII lliures.

Item fa en Joan Colom sis liures censals, de la parròchia de Selva, en la festa de Santa Prexedis per huna pessa de terra en què ha olivar y figuerall, la qual dit defunt li stablí ab càrrech de dites sis liures, segons appar en la scrivania del reverent bisbe y capitol de Mallorca sots a XXVIII de juriol any MDXXXI. VI lliures.

Item fa Bernat Vaquer, fill de Julià Vaquer, quondam, de la parròchia de Manacor, deu liures censals per la possessió dita l'Ullastrar, la qual dit defunt o pus ver lo venerable mossèn Michel Viguet, prevera, com a procurador de aquel stablí a la dona Francina Vaquera, muller de dit Julià Vaquer, com a curadora de dit son fill Bernat Vaquer, ab càrrech de dites deu liures censals de una part e deu quarteras de forment etiam censals pagadores, so és ditas X lliures, en la festa de Paschua e les X quarteres en la festa de Sanct Pere e Sanct Pheliu, segons appar en la scrivania real sots a XVII de nohembra any MDXXX. X lliures, X quarteras forment.

Item fa Antoni Amer e Guillem Bunyola, de la vila de Selva, en la festa de Sancta Lucia, IIII lliures censals, segons appar en poder del notari deval scrit, sots a XII de decembra any MDXXX. IIII lliures.

En lo retret de dit studi hon dit defunt solia dormir atrobam lo qui segueix:

Primo hun lit de cordes ab sa spona de palla.

Item hun matelaff de lana molt usat.

Item hun travesser de fluxell ja usat.

Item hun coxí de fluxell ab sa cuberta de tela, molt usada.

Item huna catifa vella de tres rodes.

Item hun devanter de filampua ab listes blaves, molt vell.

Item hun cubertor listat, usat.

Item huna flassada cardada de forma menor, ja usada.

Item hun cortinage de filampua, ja usat y esquinat, ab son cobricell y flocadura entorn.

Item dos plats de terra, una librella y hun refredador de terra, obra de València.

Item huna servidora de terra ab hun bessí de leutó.

Item huna burnieta envernissada ab huna ansa trencada.

Item hun gossalet rovellat.

Item una cadira sens peus de costelles de fust.

Item huna caxeta de noguer, dins la qual ha molts encartaments y scriptures antigues.

Item huna bossa de cuyro ab diversos bossichs ab son mànech, ab bulles y diversos albarans.

Item dos coxins de fluxell ab ses coxineres obrades de seda negra, las quals dix dit mossèn Viguet star en penyora.

Item hun cubertoret sederol listat forrat de tela verda, lo qual dit mossèn Viguet dix star en penyora.

Item hun morter de coure ab sa mà de coure y huna olla de coure, tot dix dit mossèn Viguet star em penyora.

Item hun cove de canyes gran, buyt.

Item huna miga caxa de albar, nova, ab sa tanquadura, en la qual trobam lo qui segueix:

Primo tres lensols de tres teles, vels de stopa y apadessats.

Item unes tovalles obra de Flandes de huna cana y miga de larch.

Item hun sobrepellís, vell.

Item tres torcaboques listats tots ab huna pessa.

Item huna tovalla blava ab listes escacades.

Item hun ambulich de flor de murta ab hun tros de drap.

Item huna devantera de filampua ab listes de seda de grana ab flocadura de seda de grana y blanca.

Item hun caxonet de tèrcia, la cuberta del qual és rompuda, dins lo qual trobam les coses següents:

Primo huns corporalls dins huna bossa obrada de seda y or, vella, ab la figura de Nostre Senyor.

Item circa dos dotzenes y miga de perles menudes del reliquiari de la Veracreu de Luch.

Item huna cortina de barber de filampua escacada ab listes de seda toronjada.

Item hun artibanch de hun caxó, dins lo qual trobam les coses següents:

Primo hun devanter de filampua usat ab listes de seda tanada ab flocadura negra.

Item altra devantera nova de filampua ab listes de grana ab flocadura de seda blanca e de grana.

Item altra devantera de lit de filampua ab listes de seda de grana y blanca escacada y flocadura de seda de grana i fill blanch.

Item dos tovalloles de bri, usades.

Item hun pavalló ab son capell, tot de bri, ab lo entorn desfilat ab son pom daurat.

Item huna tovalleta vella y foredada ab listes blaves.

Item dos sobrepellissos apadassats del dit defunt.

Item dos lensols de tres teles, vells, apadassats.

Item hunes tovalles velles y esquinsades.

Item huna tovallola de ayguamans, vella y esquinsada.

Item huns corporals nous.

Item hunes tovalles grans de taula, cordellades e usades.

Item hun siri de huna liura daurat.

Item hun paper xich, hon és tota la passió de Jhesuchrist.

Item huna portadora vella buyda ab sa cuberta.

Et die martis XXIII predictorum mensis et anni.

Prosequendo predictum inventarium reperiuntur bona et raupe sequentia:

En la cambra dalt hon dormia lo dit venerable mossèn Viguet atrobam les coses següents:

Primo huna caxa de lenyam blanch ab enelles de ferro ab son pany, ja usada, dins la qual ha moltes scriptures de pocha importàntia.

Item altra caxa del mateix lenyam ab sa tancadura, dins la qual ha circa de tres quarteres forment.

Item huna cortina de pinsell vella y esquexada.

Item hun scambell vell.

Item huna pala de fust.

Item hun faristol ab hun libre cubert de posts, de penna, de *Térmens gramaticals*.

Item huna barcella de fust ab sa rahedora.

Item hun image de tela, en lo qual és pintat Nostre Senyor ab la creu al coll.

Item en terra ha cerca de huna quorterera de purgues.

Item hun artibanch de dos caxons vermel, ja usat, lo qual dix dit mossèn Viguet esser de la heretat de mossèn Pere Vaquer, quondam.

Item hun libre gran de pregamí cubert de posts anomenat *Durandus*.

Item hun banch petit de fust ab tres peges.

Item huna tauleta ab quatre peus la qual dit mossèn Viguet dix esser de dita heretat de mossèn Pere Vaquer.

Item hun martell de ferro.

Item sobre lo portall de dita cambra ha hun retaulet de fust, en lo qual és pintat Déu lo pare ab Jhesuchrist al bras y altres figures.

Dins la recambra de la sobredita cambra atrobam lo qui segueix:

Primo hun lit de camp nou ab quatre posts y dos banchs.

Item huna màrfega vella y apadessada.

Item hun matelaff de lana, ja usat.

Item hun trevasser de ploma.

Item dues flassades cardades blanchas, ja usades.

Item dos lensols de tres teles de bri y stopa, ja usats.

Item huna cortina de tela de xemellolt, molt usada, la qual ha lo nom de Jesús ab dos angelets pintats.

Item altra cortina de tela, prou usada, de brots.

Item huna caxa de lenyam blanch, usada, dins la qual ha alguns libres de administrations y altres libres de pocha vàlua.

Item hun angelet de paper engrutat sens cap.

Item huna cadira vella de costellas sens peus.

En la cambra hon dormien los catius e mossos atrobam lo següent:

Primo hun lit vell ab dos banchs e molts trossos de posts.

Item huna màrfega molt esquinsada.

Item hun matelàs de lana esquinsat.

Item dos lensols de bri y stopa, molt usats, de tres telles.

Item huna flassada cardada blancha, molt usada.

Item hun devanter de tela negra de cortina, molt vell.

Item huna cadira antiga, rompuda.

Item hun tros de feristol.

Item hun image de Nostra Dona de Monserrat, de paper.

Item hun caxó ha hon stava hun relogi de Luch.

En l'altra cambra hon no geya ningú

Primo set posts xiques, las quals són anomenades fulles.

Item hun artibanch, vell y pudrit, de dos caxons, dins lo qual no hi trobaren res.

Item huna taula de noguer, molt vella, ab sos peges.

Item cerca huna sumada de sebes, las quals staven en terra.

Item huna coscusionera de terra rompuda.

Item huna taça de argent marca de Mallorca de pes de nou onces tres quarts y mig.
 Item dos culleres de argent de la mateixa marca de pes de dos onces.
 Item sinch anells de or, ço és, hun scut, hun sagell, una vergata e dos anells ab pedra, tot de pes de quatorze milleresos y mig.
 Item hun peu de la custòdia de argent, de pes de vint-i-set onces y miga.
 Item vuyt peçes de la dita custòdia, de pes de deu onces y hun quart.
 Item hun cap de argent, de pes de dos onces y mig quart.
 Item set anells de or, en què ha quatre verguetes, hun scut y hun sagell y hun anell ab pedra e hun fill ab [en blanc] dotzenes de grans d'or menuts, tots de pes de nou milleresos.
 Item huna penitència de coral de grans menuts, de pes de una onza y mija.
 Lo qual or, argent y coral és stat pesat per en Jaume Riera, argenter, en presència del reverent e magnífic mossèn Nicholau Montanyans, sacristà, e del discret en Pere Mas, notari.
 Item huna creueta de argent ab lo crucifix de pes.
 Item huna pedra verda guarnida de argent y dues altres pedres verdas, una blancha e altra com a granat e altra pedra tirant en blanch com stancha sanch.
 Item trenta-cinch liures set sous de comptants, les quals staven reservades en poder del dit mossèn Viguet, procehides com dix, ço és, XXII sous rabé per mans de mossèn Pere Camós del vi venut en Incha an en Barthomeu Amich e lo restant procehit dels jurats de Selva.
 Item atrobam en hun memorial scrit de mà del dit mossèn Viguet com en la taula de la Universitat haia deposades a compte de dit defunt cent quoranta-y-huna liura setze sous y set dinés.

Die mercurii XV mensis novembris anno predicto MDXXXI.

Item continuando predictum inventarium fuerunt per reverendum Antonium Bausa, presbiterum, partite tenoris sequentis denunciate:
 Primo tres vànoves velles, molt usades, las quals dix dit prevere esser en una casa de Nostra Dona de Luch.
 Item hun gipó de cuyro del dit defunt, ja usat.
 Item dit prevere dix esser listat denunciat per Michel Vaquer de Incha tenir les robes següents.
 Primo huna encloxa de stamenya negra de dit defunt.
 Item dos sayos burells de camellí del dit defunt, un nou y hun vell.
 Item hun manto del mateix drap, ja usat, fet a modo de capa d'aygua dell sobredit defunt.

Hec et non alia bona invenimus et invenisse profiteamur in predicta hereditate dicti reverendi prioris beatissime virginis Marie de Lucho, protestamur tamen que si aliqua alia bona invenerimus et ad nostrum notisciam pervenerint illa, in continenti in calce huiusmodi inventari vel aliorum publico documento inserere procurabimus. omni dolo et fraude penitus restantibus promittimus habere ratum, etc. sub obligamus bonorum dicte hereditatis, etc.

Testes, etc. magister Christophorus Alex, parator Maioricensis, et Salvator Dusay, scriptor, in quorum presentia predicti reverendi domini Nicolaus Montanyans, sacrista, Antonius Baussa, presbiter, qui in conclusione huiusmodi presens fuit, et Jacobus Lull, etiam presbiter, firmarunt.

RESUMEN

El prior Gabriel Vaquer fue uno de los principales impulsores de la Colegiata de Lluc. En el presente artículo se ha intentado trazar una semblanza biográfica de este personaje, cuya vida transcurrió en los años de tránsito a la Modernidad, en el marco de la Mallorca receptora de las nuevas ideas humanísticas llegadas de la Italia renacentista

ABSTRACT

Prior Gabriel Vaquer was one of the most important impellers of Lluc's Collegiata. In the present paper we have tried to draw up a brief biography. His life happened by the years of transition to Modernity, in the context of the reception in Majorca of new humanistic ideas from the Italian Renaissance.